

Sosyal Politika Aracı Olarak Asgari Ücret: Türkiye Üzerine Bir İnceleme Minimum Wage As A Social Policy Tool: A Study On Türkiye

Mahmut İNAN¹, Rıza DEMİR², Murat DEMİR³

Öz

Amaç: Çalışmanın amacı, Dünyada ve Türkiye’de asgari ücretin gelişimi ile sosyal ve ekonomik yapı üzerindeki etkilerini OECD ülkeleri ve Türkiye açısından zaman serileri bağlamında karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır.

Tasarım/Yöntem: Çalışmada nitel araştırma tekniği kullanılmış ve veri toplama yöntemi olarak doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir.

Bulgular: Türkiye’de asgari ücret artışları genelde enflasyon artışlarını takip eden bir seyir izlemiştir. Refah artışı ya da gelir dağılımının iyileştirilmesi gibi sosyal amaçların yeterince karşılanmadığı görülmüştür. Gelişmiş ülkelerde asgari ücretli sayısı ve asgari ücret düzeyi asgari ücretin tanımına uygun olarak istisnai durumlar için minimum bir düzey anlamına gelirken Türkiye için asgari ücret neredeyse ortalama ücrete dönüşmüştür.

Sınırlılıklar: Tercih edilmiş bir sınırlılık olmakla birlikte asgari ücretin sosyal ve ekonomik yapı üzerindeki etkilerine yalnızca belirli değişkenler üzerinden bakılması çalışmayı sınırlandırmaktadır.

Özgünlük/Değer: Ülkemizde asgari ücretin yeterliliğine ve diğer sosyo-ekonomik unsurlara yönelik etkileri ile beklentilerine ilişkin tartışmalar sıklıkla yapılmaktadır. Konuyla ilgili yapılmış çok sayıda araştırmanın sonuçlarının da incelendiği ve bu sonuçlar bağlamında önemli çıkarımların yapıldığı çalışmanın ilgili yazına katkı sunma potansiyelinin yüksek olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Sosyal Politika, Avrupa Birliği, Asgari Ücret.

Abstract

Purpose: The aim of the study is to reveal the development of minimum wage in the World and in Turkey and its effects on the social and economic structure in a comparative time series context for OECD countries and Türkiye.

Design/Methodology: Qualitative research technique was used in the study and document analysis method was preferred as the data collection method.

Findings: In Turkey, minimum wage increases have generally followed inflationary trends. It has been observed that social goals such as increasing welfare or improving income distribution have not been sufficiently met. While the number of minimum wage earners and the minimum wage level in developed countries mean a minimum level for exceptional cases in accordance with the definition of the minimum wage, the minimum wage in Turkey has almost become the average wage.

Limitations: Although it is a preferred limitation, examining the effects of the minimum wage on the social and economic structure only through certain variables limits the study.

Originality/Value: There are frequent discussions in our country about the adequacy of the minimum wage and its effects and expectations on other socio-economic elements. It is thought that the study, which examines the results of numerous studies conducted on the subject and draws important conclusions in the context of these results, has a high potential to contribute to the relevant literature.

Keywords: Türkiye, Social Policy, European Union, Minimum Wage.

¹Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Bafra İşletme Fakültesi, Sigortacılık ve Aktüerya Bilimleri, mahmut.inan@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5463-5488

²Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme, rdemir@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2896-1271

³Prof. Dr., Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, mdemir@harran.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1466-1104

1. GİRİŐ

Gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere birçok ülkede görülen asgari ücret düzeylerindeki hızlı gerilemeler, gelir eşişsizliğindeki artışlar, küresel rekabetin düşük ücretli emek yoğun alanlarda yoğunlaşması ve kayıt dışı istihdamdaki artış, toplumsal huzursuzluğu derinleştirirken asgari ücret konusunu da çok daha önemli hale getirmiştir. Söz konusu süreçte asgari creti artıranın büyüme ve istihdamın önünde engel olabileceği yönündeki Ortodoks düşüncenin de kamu otoritesince benimsenmiş olması asgari ücretin bir sosyal politika aracı olma niteliğini tartışmalı hale getirmiştir (Cunniah, 2012).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde görülen tasarruf yetersizliği, bütçe büyüklükleri üzerindeki baskılar, büyüme ve kalkınma sorunları, kamu finansman sorunları ve gelir dağılımına yönelik sorunlar hem politika yapıcıların ve ekonomi yönetiminin hareket alanını daraltan hem de etkinlik ve adalet arayışlarını zorlaştıran temel problemler olarak belirtilebilir. Etkinlik ve adalet konusundaki toplumsal talep ve beklentilerin gerçekleştirilmesinde aynı anda iki temel amacın gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı durumlarda genellikle ötelenen adalet öncelenen etkinlik arayışları olmuştur. Gelir dağılımı sorunlarının zm, belirli bir sermaye birikiminin sağlanması ve bunun büyüme kalkınma göstergelerine yansımaları sonrasına bırakılmış; ekonomik ve sosyal politikalar bu kapsam ve mimari üzerine inşa edilmiştir. Hiç kuşkusuz gelir dağılımı sorunlarının üzümünde yadsınamaz bir öneme sahip ve önemli bir sosyal politika aracı olarak asgari ücret de söz konusu tercih ve süreçten nasibini almıştır.

Ortalama cret düzeylerinin düşük ve yoğun işsizliğin olduğu ülkelerde asgari ücrete atfedilen önem çok daha yüksek düzeydedir. Asgari ücretle işgörenlerin makroekonomik sorunların baskısında bırakılması işverenler için de ağırlıklı olarak asgari ücretle işgrecek olanların tercih edilmesine neden olmuştur. Zamanla da asgari ücret ortalama ücretin yerini almış asgari ücret düzeyinde çalışanlar da toplam ücretli işgörenlerin %40'ına yaklaşmıştır. Günümüzde asgari ücret kapsadığı kitle ve sahip olduğu etki alanı ile siyasi mülahazaların, ulusal iktisat politikalarının ve ulus ötesi ekonomik istikrar programlarının temel süjesi haline gelmiştir. Bu makalenin amacı dünyada ve ülkemizde asgari ücretin gelişimini inceleyerek asgari ücretin sosyal ve ekonomik yapı üzerindeki etkilerini ortaya koymak; asgari ücretin istihdama, kayıt dışılığa, diğer ücret düzeylerine ve diğer makroekonomik göstergelere etkilerini, OECD lkeleri ve ülkemiz açısından ve zaman serileri bağlamında karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır. Bu kapsamda asgari ücretin bir sosyal politika aracı olarak toplumsal talep ve beklentileri ne lde karşıladığı da ortaya konulmuş olacaktır.

2. ASGARİ ÜCRETİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

cret kısaca bir işgörene saatlik, günlük, haftalık, aylık veya parça bazında emek veya hizmet karşılığında yapılan ödeme olarak tanımlanabilir (Ehrenberg & Smith, 2003). İşgücünün üretime katkısı karşılığında aldığı pay olarak da ifade edilebilen ücretin işgörenler bakımından gelir, işveren açısından ise önemli bir gider unsuru olması özellikle asgari ücret temelinde yapılan tartışmaların temel nedeni olarak belirtilebilir (Bingöl, 2019). Ekonomik ve sosyal sonuçları ile çok yönlü bir ekonomik değer olma niteliğine sahip ücret; işgörenlerin emeği karşılığında gelirini ve yaşam kalitesini belirleyen önemli bir araçtır. Ekonomik gelişme sürecinin de temel ivmesi durumunda olan ücret, milli gelirin çeşitli gelir grupları arasındaki dağılımının düzenlenmesi açısından ülkedeki sosyal adalet düzeyini yansıtan ya da sağlayan bir üretim faktörü gelirdir (Akgeyik, 2007).

cret konusuyla ilgili temel kavramlardan biri olan asgari ücret ise; bir ülkede işgörenleri korumak ve en düşük geçim düzeyini sağlamak maksadıyla işverenler tarafından ödenmesi gereken en az ücret düzeyi olarak tanımlanabilir (Seyyar & z, 2007). Bir ülkede işgörenlerin temel ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden en az düzeyde karşılayabileceği en düşük creti gösteren, hkmet kararı veya toplu sözleşmelerle belirlenen ve bu düzeyin altında işgören çalıştırılması yasak olan ücret düzeyi asgari ücrettir.

Piyasadaki ücretlerin en alt düzeyine müdahale olan asgari ücret önemli bir sosyal politika aracı olarak işveren ve işgörenler açısından büyük öneme sahiptir (Akgül, 2016). Asgari cret, sosyal devlet anlayışı çerçevesinde emeğin karşılığı olarak ödenmesi zorunlu olan en düşük ücret seviyesidir. Bu yönüyle asgari ücret, işgörenin günlük ekonomik ve sosyal koşullara göre temel ihtiyaçlarını karşılayacak gelir düzeyini sunması gereken bir politika aracıdır (Akgeyik, 2007). Aynı zamanda asgari ücret; istihdam, kayıt dışılık, enflasyon, ücret-gelir eşişsizliği ve yoksulluk üzerine çok yönlü potansiyel etkileriyle de mikro ve makroekonomik yapıyı doğrudan ilgilendiren önemli bir politika aracıdır (Eser

& Terzi, 2008; Aslan, 2019). Asgari ücret uygulaması ile bir yandan ücretlilerin milli gelirden daha fazla pay alması ve asgari geçim şartlarını karşılayacak bir gelir düzeyine sahip olması amacıyla ücret yapısında, temel bir eşik belirlenerek düşük gelirli ücretliler korunmaya; bir yandan da işgücü arz, talep ve maliyetlerine etki edilerek makroekonomik yapıya müdahale edilmeye çalışılmaktadır (Esen, 1999). Özetle işgörenlerin geçim koşullarını iyileştirmek, gelir dağılımında adaleti sağlamak, yoksulluğu azaltmak (Berger vd., 2022), çalışma şartlarını iyileştirmek, işgörenlerin haklarını korumak (Clemens, 2021), ekonomik istikrar ve sosyal huzuru sağlamak, haksız rekabeti önlemek ve işgörenlerin sendikalarının gücünü desteklemek, asgari ücretin uygulanmasını gerekli kılan amaçlar olarak belirtilebilir (Güler, 2023; Akgül, 2016; Rakıcı & Vural, 2011).

Asgari ücretin, nüfusunun önemli bir kısmının asgari ücret düzeyinde gelire sahip olduğu özellikle gelişmekte olan ülkeler bakımından çok daha önemli olduğu söylenebilir (Kutal, 2007). Zira eğitilmiş ve genç nüfusta işsizliğin yüksek düzeyde olması, vasıfsız işgücünün yaygınlığı, gelir dağılımındaki adaletsizlikler ve kayıtdışı istihdamın yaygınlığı gibi gelişmekte olan ülkelerin temel yapısal sorunları, asgari ücreti toplumun ve iktisadi yapının geneli için önemli bir gösterge haline getirmektedir. Dolayısıyla asgari ücretin düzeyi ve bunun belirlenmesine yönelik tartışmaların gelişmekte olan ülkelerde nispeten daha yoğun yaşandığı görülmektedir.

Asgari ücret uygulaması ile işgörenlerin zorlu çalışma koşullardan korunabilmesi mümkün olmakla birlikte çalışma hayatının disipline edilmesi ve özellikle ücret konusunda yasal bir eşik belirlenmesi söz konusudur. Bu eşik ne olması gerektiği konusu ise hemen her dönem yoğun tartışmalara neden olmuştur. Tarafların üzerinde kısmen de olsa uzlaşabildiği husus, asgari ücretin hem günün fiyatları üzerinden işgörenlerin geçimini sağlamaya yetecek hem de işverenlerin bütçesini çok zorlamayacak bir düzeyde olmasıdır. Böyle bir düzeyin belirlenmesi ve üzerinde uzlaşımın sağlanabilmesi ise oldukça zordur. Konuyla ilgili yapılan bazı değerlendirmelerde asgari ücretin olabildiğince düşük tutulması sonucunda verimliliğin artacağı ve rekabet üstünlüğünün geleceği, bunun da uzun vadede istihdam ve refah üzerinde olumlu etkilere neden olacağı savunulmaktadır. Buna karşın bazı yorumlarda, asgari ücret düzeyini olabildiğince yüksek tutmanın işgücü verimliliğini ve etkinliğini artırarak büyüme ve kalkınmaya doğrudan katkı sunacağı ileri sürülmektedir (Carr, 2023). Bu tartışmaların akademik disiplinden uzaklaşıp ideolojik zeminde yapılmaya başlandığı dönemlerde ise asgari ücret düzeyi bilimsel rasyonaliteden uzak bir biçimde, içinde bulunulan siyasi forma göre şekillenmektedir.

3. ASGARİ ÜCRETİN GELİŞİMİ

İşgörenlerin yoksulluktan kurtulabilmesi, onurlu bir birey olabilmesi ve kimseye muhtaç olmaması gibi sosyo-ekonomik sebeplerden dolayı asgari ücretin öneminin günümüzde daha da arttığı söylenebilir. İşgörenlerin ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve topluma karşı sorumluluklarını yerine getirebilmesi için, bireylerin satın alma gücünü korumaya yetecek yeterli ücret alması gerekmektedir. Bu amaca hizmet etmek amacıyla asgari ücret uygulamalarının köklerinin eski tarihlere kadar uzandığı görülmektedir.

3.1. Dünyada Asgari Ücret Uygulamasının Gelişimi

Asgari ücretin dünyadaki ilk uygulamalarının Hammurabi Kanunları'na kadar dayandığı söylenebilir. Bugünkü anlamına en yakın ilk asgari ücretin ortaya çıkışı ise, Sanayi Devrimi sonrası işgören sayısının hızla arttığı ve bu işgörenlerin olumsuz çalışma koşullarının söz konusu olduğu döneme denk gelmiştir. İşgören sınıfının korunması ve sömürünün önlenmesi amacıyla asgari ücret uygulamaları ilk kez 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında gündeme gelmiştir (Yılmaz & Terzi, 2010). Dünyada asgari ücrete ilişkin ilk uygulamayı başlatan ülke Yeni Zelanda'dır. 1894 yılında çıkarılan "Endüstriyel Uyuşmazlıklar ve Tahkim Yasası" ile Yeni Zelanda'da belirli sektörlerde çalışan işgörenler asgari ücret kapsamına alınmıştır. Yeni Zelanda'dan sonra Avustralya'da 1896 yılında yine belirli sektörler için asgari ücret uygulaması yürürlüğe konulmuştur. Dolayısıyla asgari ücrete yönelik ilk uygulamaların, 1800'lerin sonunda Avustralya ve Yeni Zelanda'da, endüstriyel uyuşmazlıkların önlenmesi ve çözümü amacıyla, daha az işgören ve diğerlerine nazaran daha olumsuz çalışma koşullarının söz konusu olduğu sektörler kapsamında hayata geçirildiği söylenebilir. İlk dönemlerde asgari ücret geçici bir önlem olarak değerlendirilmiş ve özellikle evden çalışan kadınların korunması amacıyla uygulanmıştır.

20. yüzyıl başlarında ise asgari ücret uygulaması Avrupa ve Amerika'da da tartişılmaya başlanmıştır. 1909'da İngiltere'de belirli sektörler kapsamında komisyonlar kurularak asgari ücret uygulaması hayata geçirilmiştir. Sadece evde ve tekstil işlerinde çalışan işgörenler için 1911 yılında Almanya'da, 1915 yılında ise Fransa'da ilk asgari ücret uygulamaları söz konusudur. İlerleyen süreçte Avusturya ve Norveç'te 1918, İspanya'da 1926 ve Belçika'da 1934 yılında asgari ücret uygulaması yrrlge girmiştir (Yücel, 2019). 1938'de ABD'de "Fair Labor Standards Act (Adil alışma Standartları Yasası)" ile asgari ücret yasal olarak uygulamaya konulmuştur. Bu yasa, asgari ücretin yanı sıra çalışma saatleri ve fazla mesai düzenlemelerini de içermiştir. İlk uygulandığı dönemlerde sadece belirli endüstrileri veya kadın işgörenleri kapsayan asgari ücret, sonraki yıllarda daha geniş kapsamlı olarak uygulanmaya başlanmıştır.

1948 yılında Birleşmiş Milletler Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nde asgari ücret "herkesin kendisine ve ailesine insan onuruna yaraşır bir yaşam sağlayacak yeterli bir gelir elde etme hakkı" olarak tanımlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde de sosyal devlet anlayışının yaygınlaşmasıyla birlikte asgari ücret birçok ülkede uygulamaya konulmuştur. İşgören sayısı ve sektör itibariyle daha kapsamlı asgari ücret uygulamaları sırasıyla 1960 yılında Hollanda'da, 1970 yılında Fransa'da ve 1980 yılında İspanya'da hayata geçirilmiştir (al & Orhan, 2018). Ayrıca 1970 yılında Uluslararası alışma rgt 131 sayılı Asgari cret Tespitine İlişkin Sözleşme'yi kabul etmiştir. Sözleşmenin 3. maddesinde, asgari ücretin tespitinde işgörenlerin ve ailelerinin ihtiyaçları, ülkedeki genel ücret seviyesi, hayat pahalılığı, sosyal güvenlik yardımları ve diğer sosyal grupların göreli yaşama standartlarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir (elik, 2018). Bu dönemde işgören haklarının korunması, sosyal adaletin sağlanması ve refah devletinin inşası amacıyla asgari ücretin dünya genelinde önemli bir uygulama haline geldiği söylenebilir.

1980'ler sonrası döneme bakıldığında birçok ülkede asgari ücretin enflasyona ve yaşam maliyetlerine bağlı olarak yeniden düzenlendiği görülmektedir. lkeler tarafından izlenen farklı politikalar günümüz asgari ücret uygulamalarına da esas oluşturmuştur. Örneğin Avusturya ve Kanada'da asgari ücret bölgesel farklılık esasına göre belirlenmiştir. Almanya ve İngiltere'de dar ekonomik kapsam esasına, Fransa'da ise mesleki farklılıklara göre belirlenen asgari cret; İsviçre'de engelli işgörenler, ABD ve Malta'da ise yaşlılar, çocuklar, öğrenciler ve çıraklar için farklı programlar kapsamında uygulanmıştır (Akgül, 2016).

Tarihsel süreç içerisinde işgören sendikaları ve bunların taraf olduğu toplu sözleşmeler, asgari ücretin artırılması için önemli baskı unsurları olmuştur. Buna karşın bazı ülkelerde, özellikle neoliberal politikaların yaygınlaştığı 1980'ler sonrası dönemlerde asgari ücret artışlarının yavaşladığı ya da durduğu gözlenmiştir. 21. yüzyılda ise küreselleşme, dijitalleşme ve işgücü piyasasındaki değişikliklerle birlikte asgari ücret yine üzerinde yoğun tartişmaların yapıldığı bir konu olarak ön plana çıkmıştır. Birçok ülkede, asgari ücret miktarının temel ihtiyaçları karşılama konusunda yetersiz kaldığı ve enflasyon karşısında eridiği gerekçesiyle işgören sendikaları tarafından düzenli yüksek artış talepleri ortaya çıkmıştır. Bunun yanında yine 21. yüzyılın başlarında birçok Avrupa lkesi asgari ücret uygulamalarını Avrupa Birliği normlarına uygun hale getirmeye çalışırken gelişmekte olan ülkelerde de asgari ücret düzenlemeleri yaygınlaşmaya başlamıştır. 2020'li yıllarda, özellikle COVID-19 küresel salgınının ardından yaşanan rekor enflasyon oranları nedeniyle, işgörenlerin ekonomik güvenliğini ve refahını sağlamak amacıyla asgari ücret artışlarının önem kazandığı görülmektedir.

3.2. Türkiye'de Asgari cret Uygulamasının Gelişimi

Türkiye'de ilk asgari ücret uygulaması, 1806 tarihli bir Padişah Fermanı'na kadar götürülebilir. Daha sonrasında Cumhuriyet'in ilanından önce 1921 yılında çıkarılan 151 sayılı Kanun ile maden ocaklarında çalışan işgörenler kapsamında belirli bir asgari ücret düzeyinin belirlenmesi kabul edilmiştir. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte yapılan İzmir İktisat Kongresi'nde ise belediye meclislerinin asgari ücret hadlerini üç ayda bir geçim şartlarına göre tespit ve ilan etmeleri gerektiği kararlaştırılmıştır. Ancak gerek maden ocaklarına yönelik uygulamanın gerekse de İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararın hayata geçirilmesi mümkün olmamıştır. Oysa Cumhuriyet'in ilanından bu yana devletçilik ilkesinin gereği büyük ihtiyaç duyulan asgari ücret uygulaması, ancak 1936 tarihli ve 3008 sayılı İş Kanunu'nda yer alabilmiştir (Yücel, 2019). İlgili mevzuatta yer alan asgari ücrete yönelik hükümlerin uygulamaya konması ise,

özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın neden olduğu olumsuz koşullar ve asgari ücrete ilişkin yönetmeliğin hazırlanamaması nedeniyle 1951 yılını bulmuştur (Akgül, 2016; Eser & Terzi, 2008; Güven vd., 2011).

Yapılan yasal düzenlemelere rağmen uygulamaya ilişkin bir asgari ücret düzeyinin tespit edilememesi, asgari ücret miktarının düzenli aralıklarla gözden geçirilmesinin zorunlu tutulmaması gibi nedenlerle asgari ücret uygulamasından istenilen sonuçlar elde edilememiştir. Ortaya çıkan sorunların giderilmesi amacıyla, 1967 tarihli ve 931 sayılı İş Kanunu'nda asgari ücret uygulaması yeniden düzenlenmiş ve bu İş Kanunu'na uygun olarak da 5 Nisan 1968 tarihinde Asgari Ücret Yönetmeliği çıkarılmıştır. Bu yeni düzenlemeler ile asgari ücretin tespitinde mahalli komisyon sisteminden tamamen vazgeçilmiş, bu konudaki yetki merkezi nitelikteki bir komisyona verilmiştir.

1969 yılında merkezi sistem uygulamasına geçildikten sonra 1971 yılında yürürlüğe giren 1475 sayılı İş Kanunu'nda asgari ücret; "işçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücrettir" şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımlama 1475 sayılı Kanun doğrultusunda çıkartılan 1972 tarihli ve 25540 sayılı Asgari Ücret Yönetmeliğinin 4. maddesinde de aynen muhafaza edilmiştir. Yine bu Yönetmelik kapsamında asgari ücretin en geç iki yılda bir tespit olunması ilkesinin korunduğu görülmektedir.

Asgari ücret ülkemizde 1969-1973 yılları arasında sadece sanayi sektörü için belirlenirken 1973 yılından itibaren tarım ve orman kesiminde çalışanlar için de ayrı olarak saptanmaya başlamıştır. Ayrıca 1969-1974 yılları arasında bölgesel farklılık esasına göre bir asgari ücret uygulaması söz konusu iken, 1974 yılında bölgesel farklılığa dayanan bu sistem terk edilmiş, sektörel açıdan farklı ancak bölgesel açıdan aynı olacak bir asgari ücret uygulamasına geçilmiştir. 1989 yılında ise asgari ücretin sanayi, tarım ve orman kesimi için farklı olarak belirlenmesi uygulamasına da son verilmiş (Eser & Terzi, 2008); merkezi nitelikteki bir komisyon tarafından, bölgesel ve sektörel bir farklılık göstermeksizin, tüm ülke için tek düzey olarak tespit edilen bir asgari ücret uygulaması hayata geçirilmiştir (Tezgel, 2018). 1980'lerin sonlarına doğru enflasyon oranlarındaki büyük artışlar nedeniyle asgari ücretin belirlenmesine yönelik merkezi komisyon her yıl toplanmaya başlamıştır (Güven vd., 2011; Eser & Terzi, 2008).

Otuz yılı aşan bir süre yürürlükte kalan 1475 sayılı İş Kanunu, 2003 yılında 4857 sayılı yeni İş Kanunu'nun uygulanmaya başlamasıyla birlikte, bazı maddeleri hariç olmak üzere yürürlükten kaldırılmıştır. 4857 sayılı İş Kanunu'nun 39. maddesinde ise asgari ücret; "İş sözleşmesi ile çalışan ve bu Kanunun kapsamında olan veya olmayan her türlü işçinin ekonomik ve sosyal durumlarının düzenlenmesi için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca Asgari Ücret Tespit Komisyonu aracılığı ile ücretlerin asgari sınırları en geç iki yılda bir belirlenir" şeklinde tanımlanmıştır. 1974 yılından itibaren geçerli olan, 16 yaşını doldurmuş ve doldurmamış işgörenlere farklı asgari ücret ödenmesine yönelik uygulamaya da 2014 yılında son verilmiştir (Öçal & Orhan, 2018). Dolayısıyla günümüzde halen yürürlükte olan 4857 sayılı İş Kanunu ve Kanun kapsamında hazırlanan Asgari Ücret Yönetmeliği esaslarına göre ülkemizde asgari ücretin; Asgari Ücret Tespit Komisyonu tarafından, 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında olan veya olmayan her türlü işgörenin çalıştığı bütün işkolları ve tüm yaşlar için, tek bir düzeyde ve en geç iki yılda bir belirlenmesi kabul edilmiştir.

Asgari ücret uygulamasıyla ilgili son yıllarda yapılan en önemli düzenleme, asgari ücretten yapılan vergi kesintilerine son verilmesi olmuştur. 22 Aralık 2021 tarihli ve 7349 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında 2022 yılı için belirlenen asgari ücret tutarından sadece sigorta kesintilerinin yapılmasına, gelir vergisi ve damga vergisinin ise kesilmemesine karar verilmiştir (Anadolu Ajansı, 2022). Böylece asgari ücretle ilgili ülkemizde yıllardır eleştirilen bir konu olan asgari ücrete yönelik vergi kesintisi uygulaması 2022 yılında son bulmuştur. Asgari ücret üzerinden alınan vergi ve benzeri kesintilerin yüksek olması yıllarca işverenlerin maliyetini arttırmış, işgörenin eline geçen net ücretini ise azaltmıştır. Bu durumun özellikle kayıtdışı istihdamın yaygınlaşmasına neden olduğu düşünülmüştür. Asgari ücretten vergi alınmasının vergi adaleti açısından olumlu bulunmaması ve yalnızca işgörenin şahsının dikkate alınarak belirlenmiş bir ücretin vergilendirilmesinin asgari ücretin niteliği ile örtüşmemesi nedeniyle, asgari ücretten vergi kesintisi yapılmasına son verilmesinin önemli ve yerinde bir karar olduğu söylenebilir.

Özetle lkemizde asgari ücret; işgören ve işveren taraf olarak yer aldığı merkezi bir komisyon tarafından belirlenen, işgören ve ailesinin günün ekonomik ve sosyal koşullarına göre insanca yaşamasına imkan verecek, insanlık onuruyla bağdaşacak ve emeğin sömürüsünü önlemeye yetecek bir ücret düzeyi olarak tanımlanmakta (Güven vd., 2011) ve yapılan işlerin niteliğine bakılmaksızın işgörenlerin alması gereken ücretin en düşük sınırını belirlemektedir. Asgari cret uygulaması ile işgörenlerin sosyal refaha ulaşımını zorlaştıracak bir düzeyde ücret geliri elde etmesi engellenmeye ve ekonomik olarak korunması sağlanmaya çalışılmaktadır.

4. ASGARİ ÜCRETİN SOSYAL VE EKONOMİK YAPI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Yoksulluğa karşı işgörenlerin korunması ve yoksul grupların desteklenmesi asgari ücretin başlıca işlevi ve hedefleri olarak ifade edilebilir. Bunun yanında ücret dengesizliklerinin giderilmesi, satılmalma gücünün korunması, çalışma barışının sağlanması, haksız rekabetin önlenmesi ve işgücü verimliliğinin desteklenmesi, toplumsal talep ve beklentileri karşılayacak asgari ücret politikaları ile daha kolay gerçekleştirilebilecektir.

Asgari cret, doğrudan ve türev etkileri ile işletmeler, hane halklarının davranışları ve diğer makroekonomik göstergeler üzerinde belirleyici olmakta; iktisadi, mali ve sosyal bakımdan önemli ve etkili bir politika aracı olarak kullanılmaktadır. Hemen her ülke asgari ücret üzerinden sosyal ve ekonomik yapıya müdahalelerde bulunmak üzere maliye ve iktisat politikaları uygulamaktadır. Bununla birlikte söz konusu politikalara yönelik kompozisyonların ve ortaya çıkan etkilerin ülkelere göre farklılıklar gösterdiği söylenebilir. Örneğin gelişmiş ülkelerde, asgari ücretle çalışan kesimin toplam istihdam içindeki payı düşük dzeylerdeyken; gelişmekte olan ülkelerde, asgari ücretle çalışan kesimin toplam istihdam içindeki payı artmakta ve ortalama ücretler asgari ücret düzeyine doğru yaklaşmaktadır. Dolayısıyla asgari ücret üzerinden yapılacak değerlendirme ve analizlerde, ülkelere özgü koşulların göz önünde bulundurulması, asgari ücretten etkilenmesi çok muhtemel olan gruplar veya bölgelerin tespit edilerek sektör, cinsiyet ya da bölge gibi farklı unsurlara göre ayrıştırılmış düzeylerde hesaplamaların yapılması yarar sağlayacaktır. Asgari ücretin sosyal ve ekonomik yapı üzerindeki etkileri aşağıda farklı başlıklar altında ele alınmaya çalışılmıştır.

4.1. Sosyal Destek Fonksiyonu

Asgari ücretin özellikle düşük vasıflı işgücü için hayati önemde olduğu ileri sürülmekte, sıklıkla düşük gelirli ve vasıfsız işgörenler için asgari ücretin sosyal destek niteliğinin çok yüksek olduğu vurgulanmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, asgari ücretin işgörenlerin refahı üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu ortaya konulmuştur. Buna karşılık asgari ücret düzeyinin öneminin ve bu düzeyin ne olması gerektiğinin, yoksulluğun yaygın olduğu ve ücret düzeylerinin insanların temel gereksinimini karşılamakta yetersiz kaldığı gelişmekte olan ülkeler bakımından çok daha fazla önem arz ettiği düşünülmektedir. Gelişmekte olan ya da katılım süreci devam eden AB lkelerinde toplumsal talep ve beklentileri karşılayacak makul bir asgari ücret düzeyinin belirlenmesi özellikle bazı açılardan önemli görülebilir (Cristian & Marius, 2017);

İlk olarak gelişmekte olan ülkelerde tam zamanlı çalışan ücretliler için yoksulluk oranı AB yesi ülkelerin ortalamasının oldukça üzerindedir. Örneğin 2023 yılında AB'ye ye ülkeler yoksulluk ortalaması %7,1 iken; bu oran Romanya'da %14,9; Sırbistan'da %5,6; Yunanistan'da %9; Polonya'da %8,6; İtalya'da %8,7; İspanya'da %9,3 ve Portekiz'de %9,1 düzeyindedir. Yarı zamanlı çalışan asgari ücretliler için yoksulluk oranı ise daha dramatik şekilde farklılık göstermektedir. Romanya'da yarı zamanlı çalışan asgari cretlilerde yoksulluk oranı %55,7 düzeyinde iken AB lkeleri ortalaması %12,6 düzeyindedir. Romanya'da ilgili oran neredeyse AB lkeleri ortalamasının dört katı kadardır. İlgili oran Sırbistan'da %13,0; Bulgaristan'da %30,1; Portekiz'de %27,0 ve Yunanistan'da %21,8 düzeyindedir.

Öte yandan gelişmekte olan ülkelerde toplumsal talep ve beklentileri karşılayacak makul bir asgari ücret düzeyinin belirlenmesini önemli hale getiren ikinci husus, ilgili ülkelerde AB lkeleri ortalamasından daha yüksek düzeyde belirgin bir gelir eşişsizliğinin olmasıdır. Örneğin 2023 yılında Gini katsayısı¹ Estonya'da 31,8; Litvanya'da 35,7; Bulgaristan'da 37,2; Romanya'da 31,0; Letonya'da

¹ **Gini Katsayısı:** Bir ulus ya da bir sosyal grup içindeki gelir veya servet eşişsizliğini temsil etmeyi amaçlayan bir istatistiksel dağılım lsdr. Gini katsayısı sıfıra yaklařtıķca gelir dağılımında eşişliği, bire yaklařtıķca gelir dağılımında bozulmayı ifade etmektedir.

34,0 ve Sırbistan'da 31,7 olarak gerçekleşmiştir. AB üyesi ülkelerin Gini katsayısı ortalaması ise 29,6 düzeyindedir. Bu durumda asgari ücret söz konusu adaletsizlikleri gidermede önemli bir politika aracı olarak değerlendirilmektedir.

Üçüncü olarak gelişmekte olan ülkelerde temel üretim faktörlerinden emek ve sermayenin ulusal gelirden aldıkları payda da önemli adaletsizlikler söz konusudur. Gelişmiş ülkelerde GSYİH'nın %50 ile 55'i emek, %35 ile 40'ı ise sermaye kesimi tarafından elde edilmektedir. Bu dağılımın gelişmekte olan Avrupa ülkelerinde nispeten daha adaletsiz olduğu söylenebilir.

Asgari ücreti gelişmekte olan ülkelerde daha önemli hale getiren dördüncü husus söz konusu ülkelerde ekonomik büyümenin sağladığı pozitif dışsallıkların topluma asimetric olarak dağılmasıdır. Diğer bir ifadeyle ekonomik büyümenin oluşturduğu faydadan düşük gelirli yeterince yararlanamamakta, bu durumda üst gelir grubunun gelir skalasındaki yeri daha yüksek gelir düzeyi söz konusu olduğu için çok daha belirgin hale gelmektedir.

Asgari ücreti gelişmekte olan ülkelerde önemli hale getiren beşinci ve son husus ise günümüzde işveren ve işgören sendikaları arasındaki dengenin işgörenlerin aleyhine olacak şekilde bozulmasıdır. Sendikalaşma oranının azalması, ücret ve çalışma koşullarındaki pazarlık ve yasal mevzuat konularında işverenin elini son derece güçlendirmiş, bu durum da asgari ücret konusunu daha önemli hale getirmiştir.

Bazı ülkelerde yapılan pek çok araştırmada asgari ücretin, özellikle işgücü piyasasında niteliği itibariyle düşük düzeyde olduğu varsayılan nispeten savunmasız işgücü için, önemli bir güvence ve destek uygulaması olduğu tespit edilmiştir. Romanya'da gelir ve ücret eşitsizliğini düzeltmede asgari ücretin olumlu sonuçlar verdiği gözlemlenmiştir; asgari ücrette yapılan iyileştirmelerden sonra asgari ücretin ortalama aylık kazançlardaki payının 2012'de %34,1'den 2023'te %50'ye yükseldiği, Gini katsayısında ise 4 puanlık bir düşüşün söz konusu olduğu görülmüştür (Belman & Wolfson, 2014; Eurostat, 2025). Romanya'da yapılan analizlerden çıkan sonuçlara göre asgari ücretteki artışlar, asgari ücretle ortalama ücret alan işgörenler arasındaki görece yoksulluk oranını azaltma potansiyeline sahiptir ve ücret artışları bir süre asgari ücretli işgörenlerin motivasyonunu artırarak emek verimliliğini ve üretkenliği arttırmaktadır (Vlad, 2023).

Öte yandan 1990-2017 dönemi panel verisi kullanarak asgari ücretlerin OECD ülkelerindeki ücret eşitsizliği üzerindeki etkisinin araştırıldığı bir çalışmada asgari ücretteki artışın özellikle ücret skalasının en alt diliminde bulunanlar için çok daha etkili ve yararlı olduğu ve söz konusu kesim lehine ücret eşitsizliğini hafiflettiği ortaya konulmuştur. Bu etkinin kadınlar için erkeklerden daha büyük olduğu görülürken, asgari ücret artışının cinsiyetler arası ücret farkını azaltmada bir politika aracı olduğu gözlemlenmiştir (Joe & Moon, 2020). Gerçekten de asgari ücretin yeterince yüksek düzeylerde belirlenmesi, ortalama ücretlere olumlu yansıtacağı gibi yoksulluk sınırında çalışanların sayısında düşüşlere yol açacak ve cinsiyete bağlı ücret adaletsizlikleri ile mücadelede de etkinlik sağlayabilecektir.

DiNardo vd., (1996) Kernel ise density tahmin yöntemi kullanarak asgari ücretteki düşüşün özellikle ücret skalasının alt dilimindeki ücret eşitsizliklerinin önemli bir nedeni olduğunu ileri sürmüşlerdir. Lee (1999) de, eyalet düzeyinde bir panel oluşturarak yaptığı analizde, asgari ücretteki düşüşün özellikle kadınlar için ücret adaletsizliğinin önemli bir kısmını açıkladığını ortaya koymuştur. Ayrıca Dickens ve Manning (2004) fark yöntemini kullanarak İngiltere'de, asgari ücretin etkilerini tahmin etmeye çalışmışlar; asgari ücret uygulamasının ücret eşitsizliğini önemli bir komplikasyona yol açmadan azalttığını bulmuşlardır. Seong (2014) ise, asgari ücretteki artışın ücret dağılımının en altındaki ücret eşitsizliğini azalttığını saptamıştır.

Bir başka çalışmada Tayland'da 2009-2019 dönemi esas alınarak, 2013 asgari ücret reformunun gelir, tüketim ve işgücü piyasasını nasıl etkilediği araştırılmıştır. Bulgular, asgari ücret reformunun ortalama günlük kazançlarda, kişi başına tüketim harcamalarında ve kişi başına düşen gelirden, nispi artışlara yol açtığını göstermektedir. Ayrıca asgari ücretin farklı ücret düzeylerindeki toplu iş görüşmelerinde de işgören ve işveren arasındaki ücret pazarlıklarına yön veren bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir (Durongkaveroj, 2022).

Öçte yanda 21 AB üyesi ülkede yasal ulusal asgari ücretlerle hipotetik asgari ücret senaryolarının sosyal etkilerini görmek üzere yapılan bir simülasyonda, asgari ücret artışlarının yoksulluğu, ücret eşitsizliğini ve cinsiyetler arasındaki ücret farkını önemli ölçüde azaltabileceği tespit edilmiştir. Asgari

cret ulusal brüt ortalama ücretin %50'si ve ulusal brüt medyan ücretin %60'ı kadar artırıldığında, tüm AB yesi ülkelerde yoksulluktaki ortalama azalmanın %12-13; ücret eşitsizliğindeki azalmanın %8-10, cinsiyetler arası ücret eşitsizliğindeki ortalama azalmanın ise %5 düzeyinde olacağı grlmştir (Grünberger vd., 2022).

Asgari crete yönelik olumlu sonuçları ortaya koyan bu araştırmalarla birlikte, asgari ücretin sosyal adaletin sağlanmasına ve gelirin yeniden dağıtımındaki etkinliğine yönelik olumsuz bulguların ortaya çıktığı çalışmalar da söz konusudur. Örneğin Lee ve Hwang (2018), 2006-2016 yılları arasında Kore'deki asgari ücret artışının ücret eşitsizliği üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca yapılan diğer değerlendirmelerde asgari ücretin, özellikle de yüksek asgari ücret dzeyininin, işverenler üzerinde baskıya neden olduğ ve asgari ücretin artırılması durumunda işverenlerin tercihlerini vasıflı işgücünden yana kullandığı, bu durumun da vasıfsız işgücünü olumsuz etkilediği saptanmıştır (Gerritsen & Jacobs, 2020).

Almanya'da asgari ücretin etkilerini araştıran bir diğer çalışmada ortaya çıkan bulgular da asgari ücretin yoksulluğu azaltmada yeterince etkili olmadığı yönündedir. Bu duruma neden olan başlıca faktörler incelendiğinde, asgari ücretli ailelerde genellikle işgören sayısının çok az olduğu, çoğu ailede sadece asgari ücretli işgörenin tüm aileye bakmak zorunda olduğu ve söz konusu asgari ücretin veya asgari ücretlinin ücretinde yapılacak artışın ailenin genel durumunu iyileştirmede yetersiz kaldığı grlmştir. Diğer etkili bir faktör ise özellikle büyük şehirlerde, çok yüksek konut kiralarının asgari ücretliler üzerinde önemli bir yük oluşturmasıdır. Çoğu zaman asgari ücret artışları söz konusu yüksek konut kiralarını karşılamakta yetersiz kalmıştır. Asgari cretlilerde alışma saatlerinin düşük düzeyde olması da asgari ücret artışlarının yoksullukla mücadelede yetersiz kalmasına neden olmuştur. Yoksullukla mücadelede asgari ücretin etkinliğini tartışmalı hale getiren bir başka faktör ise asgari ücretin sadece yoksul değil farklı gelir gruplarında bulunan kesimler için de söz konusu olmasıdır. Diğer bir ifadeyle yoksulluk düzeyinin üzerinde bir yaşam standardına sahip asgari ücretli kesimler için asgari ücret yoksulluğu azaltan bir etkiye sahip olmayacaktır. Asgari ücretin yoksullukla mücadelede etkinliğini artırmak için asgari ücret üzerindeki vergisel kesintilerin azaltılması, eř ve ocuk yardımı gibi sosyal güvenlik desteklerinin artırılması son derece önemli görülmektedir (Bruckmeier & Bruttel, 2021).

Birleşik Krallık'ta eşitsizliği ve yoksulluğu azaltmak amacıyla farklı politika seçeneklerinin simüle edildiği bir başka araştırmada, asgari creti ifade eden ulusal yaşam ücretinin vergi reformları veya ocuk yardımlarının artırılması gibi diğer önlemlere kıyasla oldukça küçük bir öneme sahip olduğu tespit edilmiştir (Atkinson vd., 2017). Belçika'da yapılan benzer bir çalışmada, asgari ücretteki büyük artışların bile, diğer politika seçeneklerine kıyasla iş başındaki yoksulluk üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olacağı sonucuna varılmıştır (Marx vd., 2012). 28 AB yesi ülkede asgari ücretin ulusal ortalama saatlik ücretlerin %50'sine yükseltilmesi durumundaki etkilerin analiz edildiği çalışmada ise çoğu ülkede olumlu ancak mtevezi etkiler bulunmuştur (Matsaganis vd., 2015). 7 Avrupa ülkesinde, farklı politika araçlarının karşılaştırıldığı çalışmada da, asgari ücretlerin yoksulluk üzerinde oldukça küçük etkileri olduğu tespit edilmiştir (Leventi vd., 2017).

Sosyal adaletin sağlanması ve gelirin yeniden dağıtımı konusunda asgari ücretin rolüne ilişkin yukarıda bahsedilen araştırmaların bulguları doğrultusunda, asgari ücret politikasının genel olarak düşük gelirliler üzerinde olumlu etkiler sağlama potansiyeline sahip olsa da tek başına yoksulluğun azaltılması ve düşük gelirli nüfusun yaşam standartlarının iyileştirilmesi hedeflerine ulaşabilmek için yeterli olmayacağı söylenbilir. Asgari crete yönelik artışların tüm beklentileri karşılayacak etkiler oluşturulabilmesi için geliri artırıcı kamu politikalarının, mekanizmalarının ve tamamlayıcı önlemlerin birlikte uygulanması gerekmektedir (Vlad, 2023). Birçok ekonomide özellikle vasıfsız veya düşük vasıflı işgücü, salt piyasa işleyişinde olabildiğince savunmasızdır. Özellikle gelirin yeniden dağılım mekanizmalarını çalıştırmakta güçlükler yaşayan gelişmekte olan ülkelerde söz konusu işgücü, gelir skalasının en altında kaldığı gibi yoksullukla mücadelede de en fazla zorlanan kesimdir. Bu noktada sermaye birikimini artırmaya yönelik tedbir ve teşviklerin işgücünün niteliğini geliştirmeye yönelik programlarla ve asgari geçim düzeyini güvence altına alacak ücret politikalarıyla koordineli bir biçimde yönetilmesi önemli görülmektedir (Chamberlain, 2007).

Asgari cret düzenlemelerinde asgari geçim düzeyini sağlayacak mal sepetinin mali büyüklüğü de oldukça önemlidir. Asgari cret artışlarının söz konusu sepetteki mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki

artışın gerisinde kalması durumunda asgari ücret politikalarının tamamen işlevsiz kalacağı söylenebilir. Bu kapsamda asgari ücretteki artışlara esas olacak değişkenlerin hangi esaslara göre belirleneceği ve neler olacağı son derece önemlidir (Vlad, 2023). İktisadi, mali ve sosyal rasyonalitesi olmayan asgari ücret artışları yoksullukla mücadele bir yana sosyal dengeler ve makroekonomik büyüklükler üzerinde baskılara neden olarak yeni adaletsizliklere yol açacak etkilere sahip olacaktır. Bu noktada asgari ücret artışlarına yön verecek mali kuralların bir uzlaşısı ile belirlenmesi ve uygulanması, toplumsal talep ve beklentilerin karşılanmasını sağlayacaktır.

4.2. İstihdama ve Kayıt Dışı Etkisi

Asgari ücrete ilişkin tartışmaların bir kısmının da asgari ücretin istihdamın düzeyine etkileri üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Nitekim yüksek ücretlerin istihdam üzerinde neden olacağı baskıyı bilen kimi işveren sendikaları, belirli bir düzeyde kalacak asgari ücret miktarının, istihdamı da teşvik edebileceği fikrini öne sürerek toplu pazarlık masasında işgören sendikalarını ikna etmeye çalışmaktadır (Bosch & Kalina, 2010).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, asgari ücret düzeyinin istihdama yönelik etkilerinin ülkelere göre farklılık gösterebileceği ortaya konulmuştur. Bu açıdan asgari ücretin istihdama yönelik etkilerinin incelendiği araştırmaların sonuçları da genellikle farklılık göstermektedir. Örneğin Bauducco ve Janiak (2018), asgari ücrette makul bir artışın istihdam düzeyini sınırlı ölçüde etkilediğini tespit etmişlerdir. Romanya’da 2008-2016 dönemi asgari ücret artışlarının bölgesel istihdam üzerindeki etkilerini inceleyen bir başka çalışmada, ortalama asgari ücret artışlarının istihdam üzerinde önemsiz bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir (Pantea, 2020). Kuddo vd. (2015) tarafından yapılan bir araştırmada ise özellikle 2010–2015 arası, asgari ücretteki artışların istihdam üzerinde sınırlı ve önemsiz bir düzeyde etkiye sahip olduğu, bazı durumlarda istihdamı olumlu etkileyebileceği tespit edilmiştir. Addison vd. (2009) ise asgari ücretin belirli ekonomik durgunluk dönemlerinde bile istihdam üzerinde çok az etkili olduğunu ileri sürmektedirler. Türkiye’de yapılan araştırmalarda, asgari ücret ve istihdam düzeyi arasında herhangi bir negatif korelasyon bulunmadığı ve asgari ücret düzeyindeki artışların istihdamı olumsuz etkileyen bir faktör olmadığı (Pelek, 2015); asgari ücretteki artışların genel istihdam için olumsuz bir etkiye işaret etmediği tespit edilmiştir (Yüncüler & Yüncüler, 2016).

Bir diğer araştırmada 21 AB üyesi ülkede yasal ulusal asgari ücretlerle hipotetik asgari ücret senaryolarının sosyal etkilerini görmek üzere yapılan bir simülasyonda asgari ücretteki artışın istihdam üzerindeki olası olumsuz etkilerinin sınırlı olduğu saptanmıştır. Tüm üye ülkelerin yasal asgari ücretlerini en yüksek referans değerine yükselttiği hipotetik senaryoda ise, ilgili AB ülkelerinde toplam istihdamdaki simüle edilen azalma %0,4 düzeyinde kalmaktadır (Grünberger vd., 2022). Ayrıca Endonezya’da asgari ücret artışları ile işsizlik oranları arasındaki ilişkiyi çoklu linear regresyonlu nicel yöntem kullanılarak inceleyen çalışmadan elde edilen bulgular, asgari ücret artışları ile işsizlik oranları arasında pozitif ancak zayıf bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Diğer bir ifadeyle asgari ücret düzeyi artırıldıkça, işsizlik oranı kısmen ve sınırlı bir şekilde yükselmektedir (Huda & Yuliati, 2022). Benzer şekilde bulgular Arjantin’den de elde edilmiştir. 2003-2011 dönemi regresyon analizi sonuçlarına göre Arjantin’de, asgari ücrette meydana gelen artışlar işten çıkarmalar üzerinde %19 düzeyinde bir etkiye sahip olmuştur (Abbate & Jiménez, 2022). Diğer bir ifadeyle her beş işten ayrılmanın sadece birisi, asgari ücrette meydana gelen artışla ilgilidir. İspanya’da yapılan araştırmada ise, asgari ücret artışlarına bağlı iş kayıpları yine çok sınırlı düzeyde kalmış ve istihdamda % -0,6’lık (yaklaşık 7400 iş) bir azalmanın olduğu gözlenmiştir (Hijzen vd., 2023). Son olarak OECD üyesi 19 ülkeyi kapsayan bir başka çalışmada 1983-2013 döneminde asgari ücret düzeylerinin düşük vasıflı işgücü, düşük vasıflı kadın işgücü ve genç işgücü üzerindeki etkileri 6 farklı statik/dinamik tahmin yaklaşımı ile araştırılmıştır. Bulgular, tüm gruplar için istihdam esnekliklerinin sınırlı ve zayıf olduğunu, ilgili gruplara ilişkin istihdam oranının asgari ücret düzeyindeki değişikliklere karşı duyarlı olmadığını ortaya koymuştur (Sturn, 2018).

Bununla birlikte asgari ücretin istihdamı önemli ölçüde olumsuz etkilediğini ortaya koyan araştırmalar da söz konusudur. Gerritsen ve Jacobs (2020) yüksek asgari ücret düzeyinin ve asgari ücretin artışlarının ciddi işten çıkarmalara neden olduğunu, istihdamı olumsuz etkileyerek bilakis yeni sosyal sorunları ortaya çıkardığını ileri sürmektedirler. Gerçekten de özellikle rekabet gücü ve verimliliği düşük geleneksel işletmeler için asgari ücret artışları işgören çıkarmayla yönetilmeye çalışılan bir sürece dönebilmektedir. Bu durum, düşük gelirli asgari ücretliler için mevcut şartların çok

daha ağırlaşması anlamına gelebilir (Vlad, 2023). Nitekim Abowd vd. (2009) Fransa kapsamında gerçekleştirdikleri araştırmada, özellikle asgari ücretin ortalama ücret içindeki payının yüksek olması durumunda, asgari ücretin istihdam üzerinde önemli negatif etkileri olduğunu belirlemişlerdir.

İlgili araştırmaların sonuçlarından da anlaşılacağı üzere; asgari ücretin istihdama yönelik etkilerinin ülkelere, hatta bir ülke içinde farklı değişkenlere (rneğin işletmelerin büyüklüğüne, işgücünün demografik özelliklerine ya da asgari ücretle ilgili yasal çerçeveye ne ölçüde uyulduğuna) göre farklılık gösterebileceği, dolayısıyla asgari ücretin istihdama yönelik etkilerinin farklılaşabileceği söylenebilir (Joe & Moon, 2020; Durongkaveroj, 2022). Örneğin in’de asgari ücret düzeyindeki değişikliklerin kurumsal kimliğe sahip büyük ölçekli işletmelerde farklı, kurumsal kimliği ve işleyişi tartışmalı kk işletmelerde farklı etkiler ortaya çıkardığı görülmüştür. Asgari cret artışlarına büyük işletmeler, genellikle işten çıkarmalarla tepki verirken, kk işletmeler büyük işletmelerin işten çıkardığı işçileri asgari ücretin altındaki rakamlarla istihdam;etmek suretiyle tepki vermektedir (Chen vd., 2022). 2000’li yıllarda Fransa’da yapılan ölçümlerde asgari ücret artışlarının istihdam esnekliğinin yüksek olduğu ve -1 ile -4.6 arasında gerçekleştiği saptanmıştır. ABD’de 1990’da yapılan esneklik çalışmasında da asgari ücret artışlarının istihdam esnekliğinin -0.1 ile 0.3 arasında değişmekte olduğu ve yoğun olarak da genç istihdamın asgari ücret artışlarından etkilendiği ortaya konulmuştur (Cristian & Marius, 2017). Nitekim hemen her ülkede asgari ücret düzeyindeki artışların genellikle genç işgücünün sosyal ve ekonomik durumunu etkilediği söylenebilir. Örneğin IMF tarafından 2016 yılında yapılan araştırmada da asgari ücretin genç istihdam üzerindeki etkisi 15 Orta ve Doğu Avrupa lkesi kapsamında analiz edilmiş ve asgari ücretteki %1’lik bir artışın genç istihdam üzerinde %0.15’lik bir daralmaya neden olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında asgari ücretteki %1’lik bir artış genç istihdamın verimlilik düzeyi üzerinde de %3’lk bir gerilemeye neden olmaktadır. Addison vd. (2013)’ne göre de özellikle yüksek işsizliğin yařandđı ekonomilerde, asgari ücret artışları genç istihdam üzerinde çok daha önemli etkilere neden olmaktadır. Sözgelimi Tayland’da yapılan bir araştırmada 2013 yılında gerçekleştirilen asgari ücret reformunun ortalama günlük kazançlarda, kişi başına düşen tüketim harcamalarında, kişi başına düşen gelirden ve ücretli çalışma gün sayısında göreceli artışlara yol açtığı; ancak yoksul hanelerin bu reformdan kazanç elde etme olasılığının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun ağırlıklı olarak Tayland ekonomisinin gayri resmi sektörünün büyüklüğüne bağlı olarak asgari ücret yasalarına uyulmamasından kaynaklandđı düşünülmektedir (Durongkaveroj, 2022).

Asgari ücretle ilgili bir başka önemli konu da asgari ücretteki artışların kayıt dışı istihdama yönelik etkileridir. Yüksek asgari ücret düzeyinin kayıt dışı ekonomiyi hızla genişlettiği yönünde önemli bulgular vardır (Gindlin, 2024). Türkiye’de yapılan bazı araştırmalarda da asgari ücretteki artışların kayıt dışı istihdam üzerinde etkili olduğuna dair tespit ve değerlendirmelerde bulunulmuştur (Bakiş vd., 2016; Pelek, 2015; Yüncüler & Yüncüler, 2016). Bununla birlikte kayıt dışı ekonomi ile asgari ücret arasında bir ilişkinin olmadđını ortaya koyan araştırmalar da söz konusudur. Örneğin Romanya’da 2000-2015 arası döneme yönelik veriler kapsamında yapılan araştırmanın sonucunda, asgari ücretin arttırılması ile kayıt dışı ekonominin gerilemesi arasında bir ilişkinin olmadđı saptanmıştır (Vlad, 2023).

4.3. Diğer cretlere ve Makro Ekonomiye Etkisi

Genç nüfusun ve işsizliğin daha yoğun olduğu gelişmekte olan ülkelerde asgari ücret hem bu ilgili kesim, hem de ortalama ücret dhil birçok makroekonomik büyüklük için temel bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan asgari ücretin, etkilediği ücretler ve makroekonomik göstergeler bağlamında da üzerinde analiz ve değerlendirmelerin yapıldđı bir konu olduğu söylenebilir.

Örneğin asgari ücretteki artışın sermaye birikimi ve ücret dağılımı üzerindeki etkilerini inceleyen Bauducco ve Janiak’a (2018) göre asgari ücrette makul bir artış, ücret dağılımı üzerinde bir baskıya neden olarak kaçınılmaz bir şekilde diğer ücretliler için daha yüksek bir ücret talebi konusunda önemli bir motivasyon kaynağı haline gelmektedir. Bunun haklı bir talep ya da beklenti olduğu söylenebilir. Keza gerçekten de bir ülkede ödenebilecek en düşük ücret seviyesini ifade eden asgari ücretin yükselmesi tüm işgörenlerde yaptıkları iş ya da buldukları pozisyon, nitelik düzeyi, gösterilen çaba ya da sunulan katkı doğrultusunda bir ücret artış beklentisini ortaya çıkarmaktadır. Nitekim 21 AB yesi ülkede yasal ulusal asgari ücretlerle hipotetik asgari ücret senaryolarının sosyal etkilerini görmek üzere yapılan bir simülasyonda, AB yesi ülkelerin asgari ücretlerini en yüksek referans değerine yükseltmeleri halinde, ücretlerin 22 milyon işgören (medyan ücretin %60’ı) veya 24 milyon işgören

(ortalama ücretin %50'si) için artabileceği öngörülmüştür. Ara referans değerlerinde ise, ücretlerin 11 milyon işgören (medyan ücretin %55'i) ve 12 milyon işgören (ortalama ücretin %45'i) için artabileceği görülmüştür. Yasal asgari ücretin medyan ücretin %50'sine yükseltilmesi 5,4 milyon işgörenin ücretini artırırken, yasal asgari ücretin ortalama ücretin %40'ına çıkarılması ise 0,7 milyon işgörene fayda sağlamaktadır. Ücrete yönelik artış oranı düştükçe artıştan yararlanan işgören sayısının giderek azaldığı görülmektedir (Grünberger vd., 2022). Benzeri şekilde İspanya'da 2019 asgari ücret artışlarının incelendiği bir araştırmada, %22 düzeyindeki asgari ücret artışından ücretlilerin %7'sinin doğrudan etkilendiği tespit edilmiştir. Asgari ücretteki artıştan doğrudan etkilenen işgörenlerin aylık kazançları ortalama %5,8 artmıştır. Asgari ücret düzenlemesinin ücret etkileri, esnek sözleşmeli çalışan işgörenler için daha güçlü olmuş, asgari ücretteki artışlar özellikle nispeten düşük ücret seviyesinde çalışan işgörenlerin ücretlerini önemli ölçüde artırmıştır (Hijzen vd., 2023). Romanya'da yapılan bir araştırmada ise 2013-2016 dönemi asgari ücret artışlarının ortalama ücretler üzerindeki etkisi incelenmiş, artışlar nedeniyle özellikle asgari ücret düzeyinde istihdamın artması sonucunda daha dengeli bir ücret dağılımının ortaya çıktığı saptanmıştır (Heemskerk vd., 2018).

Asgari ücret artışları, ülkelerin ekonomik büyüme ve kalkınmalarıyla da oldukça yakından ilgili bir konudur. Gelişmiş ve gelişmekte olan bazı AB ülkelerinde 2015-2022 dönemi asgari ücret artışlarına ilişkin konuyla ilgili olarak yapılan bir çalışmada asgari ücret artışlarında, ekonomik büyüme performansının belirleyici olduğu tespit edilmiştir. Özellikle Bulgaristan, Romanya ve Litvanya gibi eski doğu bloğu AB ülkeleri ile Almanya gibi eski AB üyesi ülkelerde asgari ücret artışlarının gelişimi karşılaştırıldığında, yüksek oranlı ekonomik büyüme sergileyen eski Doğu Bloğu ülkelerinde asgari ücret artışlarının daha fazla arttığı görülmektedir. Asgari ücretler satın alma gücü paritesine göre değerlendirildiğinde de, gelişmekte olan AB ülkelerinde asgari ücretlerin gelişmiş AB ülkelerine göre satın alma gücü paritesi dikkate alındığında, çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin 2015 yılı asgari ücret Bulgaristan'da 184 Euro, Romanya'da 218 Euro ve Almanya'da 1.444 Euro iken, satın alma gücü paritesine göre Bulgaristan'da 399 Euro, Romanya'da 438 Euro ve Almanya'da 2.020 Euro olmuştur. Bu bağlamda asgari ücretin sosyal politika fonksiyonunun gelişmekte olan ülkeler için çok daha belirgin bir etkiye sahip olduğu söylenebilir (Grencikova vd., 2022).

Bununla birlikte bir ülkede asgari ücret, o ülkedeki verimlilik ve üretkenlik artışlarıyla da karşılıklı ilişkili bir konu olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca asgari ücret artışlarına eşlik edecek verimlilik ve üretkenlik artışları ülkenin rekabet gücünü artıracak önemli faktörlerdir. Örneğin Romanya'da işgücü verimliliği ve asgari ücret arasındaki ilişkinin niteliği bir regresyon modeli kapsamında inceleme konusu olmuş; elde edilen bulgulara göre, verimlilikte %1'lik bir artış asgari ücrette %0,74'lük bir artışa yol açmıştır (Antonie vd., 2010). Dolayısıyla bir ülkede asgari ücrete yönelik tatmin edici artışların gerçekleştirilebilmesi için verimlilik ve üretkenliğin yüksek olması oldukça önemlidir. Bunun yanında asgari ücrete yapılacak artışların verimliliği ve üretkenliği artırması da beklenmektedir. Asgari ücretin düzeyi, yapılacak artışın miktarı ve ülkedeki refah düzeyiyle de ilişkili olmakla birlikte, herhangi bir verimlilik ve üretkenlik artışına yol açmayacak asgari ücret artışlarının enflasyonist eğilimlere yol açabilecek potansiyele sahip olduğu söylenebilir (Fernández-Macías & Vacas-Soriano, 2016).

Literatürde son dönemde sıkça yapılan tartışmaların odağı olan ve asgari ücretle ilişkilendirilebilecek bir başka önemli makroekonomik faktör de enflasyondur. Ücret ile enflasyon arasındaki ilişkinin ekonomi için son derece önemli olmasından dolayı geçmişten günümüze bu etkileşimin seyri incelenmiş, uygulanan politikalarla ücretlerle fiyatların birbirini izlemesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Ücret fiyat spirali¹ olarak ifade edilen bu durumda nominal ücretlerde meydana gelen artışlar fiyatlarda artışa, fiyatlarda meydana gelen artışın da tekrardan ücretlerde artışa sebep olarak sarmal oluşturduğu düşünülmektedir.

Yazında ücret enflasyon ilişkisini inceleyen birtakım araştırmalar bulunmaktadır. Çalışmalarda ücretler ile enflasyon arasındaki karşılıklı ilişkinin pozitif yönlü olduğu ve nominal ücretlerin önceki yıllarda gerçekleşmiş enflasyon oranları dikkate alınarak belirlendiği görülmektedir (Akgül & Bükey, 2020). Örneğin Lemos (2008) ABD'de işletmelerin asgari ücret artışlarını fiyatlara düşük düzeylerde

¹ **Ücret Fiyat Spirali:** Ücretlerdeki artışların üretim maliyetlerini artırarak fiyatları yükselttiği, fiyatlardaki artışların ise yeniden ücret artışlarını beraberinde getirdiği ileri sürülen etkileşim süreci. Nominal ücret ayarlamalarının mal ve işgücü piyasalarının geneline yayılma etkisi (Abdioğlu, 2013).

yansıttığını belirlemiştir. Harasztosi ve Lindner (2018) ise, Macaristan için tam ters etkiler bulmuştur. Araştırmaya göre; Macaristan'da işletmeler önceki dönem karlılık düzeylerini koruyabilmek için asgari ücret artışlarını fiyatlara yansıtmaktadır. Ayrıca Sorkin (2015) uzun dönemde işletmelerin asgari ücret artışlarının maliyet etkilerini fiyat artışlarından ziyade istihdamı azaltarak hafifletmeye çalıştıklarını saptamıştır. Bu ülkede 1999-2021 döneminde düşük gelirli işgörenlerin durumlarını iyileştirmek amacıyla asgari ücret önemli ölçüde artırılmış; ancak söz konusu artışlar yüksek enflasyon nedeniyle beklentileri karşılayamamıştır. Makroekonomik dengeleri ve kamu-özel kesim bütçe kısıtlarını dikkate almayan popülist asgari ücret artışları enflasyonist baskıların artmasına yol açarak, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerde sosyal, ekonomik ve mali yeni sorunlara neden olmaktadır (Belser & Sobek, 2012; Vlad, 2023). Bu bağlamda asgari ücret artışlarının özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler için önemli bir konu olduğu söylenebilir. Buna karşın Romanya'da yapılan bir başka çalışmada, 2013-2016 dönemi asgari ücret artışlarının enflasyon üzerindeki etkisi incelenmiş ve asgari ücret artışlarına paralel olarak ortalama ücretlerdeki artışların enflasyon üzerinde sınırlı bir etki yarattığı belirlenmiştir (Heemskerk vd., 2018).

Son olarak asgari ücretin makroekonomik diğer göstergeler olan GSYİH'ya ve kamu bütçesine etkileri de tartışılabilir. Örneğin Romanya'da asgari ücret artışları ile GSYİH arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmada, asgari ücretteki %10'luk bir artışın GSYİH'de düşük vasıflı istihdam ve sektörlerin yol açtığı %1 ila %2'lik kısa vadeli bir düşüşle ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu ilişki daha vasıflı istihdamın söz konusu olduğu nitelikli sektörlerde gözlemlenmemiştir. Asgari ücret artışlarının GSYİH'deki değişikliklerle ilişkili olduğuna ilişkin ise herhangi bir bulguya rastlanmamıştır (Sabia, 2015). 21 AB üyesi ülkede hipotetik asgari ücret senaryolarının sosyal etkilerini görmek üzere yapılan simülasyonda ise, asgari ücret artışlarının kamu bütçesi üzerindeki etkisi incelenmiş ve asgari ücret artışının genel olarak kamu bütçe dengesini iyileştirebilecek etkilere sahip olduğu tespit edilmiştir. Kamu bütçelerindeki genel iyileşme, asgari ücret artışının medyan ücretin %50'si veya ortalama ücretin %40'ı düzeyinde arttığı daha küçük artışların olduğu senaryolarda, GSYİH'nin %0,1'inin altında veya buna yakın olmuştur. Kimi ülkeler için ise, bu sonuçlarda bazı değişiklikler görülmüştür. Örneğin asgari ücretin medyan ücretin %60'ı düzeyinde arttığı durumda, kamu bütçelerindeki genel iyileşme Estonya, Almanya, Yunanistan ve Hollanda'da GSYİH'nin %0,4'üne ulaşmaktadır. Asgari ücretin ortalama ücretin %50'si düzeyinde arttığı durumda ise kamu bütçelerindeki genel iyileşme; Hollanda, Polonya ve Romanya'da GSYİH'nin %0,4'üne ulaşmaktadır (Grünberger vd., 2022).

Yukarıda bahsedilen makroekonomik faktörlerle karşılıklı ilişki olan asgari ücret konusunu, politik değerlendirmelerden uzak ve sağlam bir zeminde disipline ederek yönetebilmek ülkelerin ekonomi yönetimleri için kritik bir husustur. Sonuç olarak makroekonomik etkiler açısından bazı değerlendirmeler yapmak mümkündür (Cristian & Marius, 2017);

İlk olarak, kapsayıcı ekonomik büyümeyi sağlamak için gereken kamu politikası araçları setine asgari ücretin dahil edilmesi oldukça önemlidir. Zira gelir ve kaynak bölüşümüne ilişkin eşitsizliklerde işgücü piyasasının belirleyici olduğu bilinmektedir.

İkinci olarak, asgari yaşam koşullarının gerektirdiği gelir düzeyinin objektif bir biçimde belirlenmesi ve asgari ücret düzeyinin bu kapsamda tayini, asgari ücret düzeyinin toplumsal talep ve beklentileri karşılayabilmesi bakımından önemlidir. Bu hesaplamada enflasyon ve işgücü verimliliği gibi değişkenlerin de dikkate alınması hem asgari ücretin erimemesi hem de makroekonomik dengelerin korunması bakımından önemlidir.

Üçüncü olarak, Asgari ücretin çok daha etkili bir kamu politikası aracı olarak kullanımını yaygınlaştırabilmek için sağlık ve eğitim harcamalarının, özel sigorta giderlerinin ve konut kredileri gibi harcamaların vergisel ayrıcalıklarının genişletilmesi gerekmektedir. Bunların asgari ücret politikaları ile koordineli bir biçimde yürütülmesi işgücü üzerindeki baskıyı hafifletecektir.

Dördüncü olarak, asgari ücret kullanımını çok daha etkin hale getirmek için kamu destek politikalarını yapısal işsizlikten en çok etkilenen gençler ya da çok çocuklu aileler gibi nüfus gruplarının istihdamına yönlendirmek gerekmektedir. Yeni mezunların istihdamını kolaylaştıracak vergi indirimleri, işverenler için teşvikler, staj ve benzeri uygulamalara yönelik kamu destekleri bu kapsamda önemli politikalar olarak düşünülebilir.

Son olarak ise, kayıt dışı ekonomi ve istihdamla sert mücadele de asgari ücretin işlevselliğini artıracak önemli bir konudur. Asgari ücretin rekabetçi piyasa ekonomisi üzerinde oluşturacağı olası baskıyı azaltmada kayıt dışı istihdamla mücadele son derece önemlidir.

5. TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRETİN GELİŞİMİ VE ETKİLERİ

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin önemli bir kısmında büyüme ve kalkınmaya yön verecek politikaların oluşturulmasında temel konular arasında adalet ve etkinlik tartışmaları yer almaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde sıkça görülen tasarruf yetersizliği, kronik bütçe açıkları, yüksek enflasyon ve adaletsiz gelir dağılımı gibi sorunların niteliği ve derinliği göz önünde bulundurulduğunda, gelişmekte olan ülkelerde öncelenen konunun genellikle etkinlik olduğu, adaleti sağlamaya yönelik sosyal politikalara ise yeterince ağırlık verilmediği görülmektedir. Keza bu ülkelerde temel amaç, öncelikle büyümeyi hızlandırmak, sonrasında ortaya çıkacak gelir artışının dengeli dağılımını sağlamak olmuştur. Türkiye'de de ekonomi politikalarında öncelikli tercihin tasarruf birikimi ve büyümeden yana olduğu; gelir dağılımı konusuna ise yeterince önem verilmediği söylenebilir.

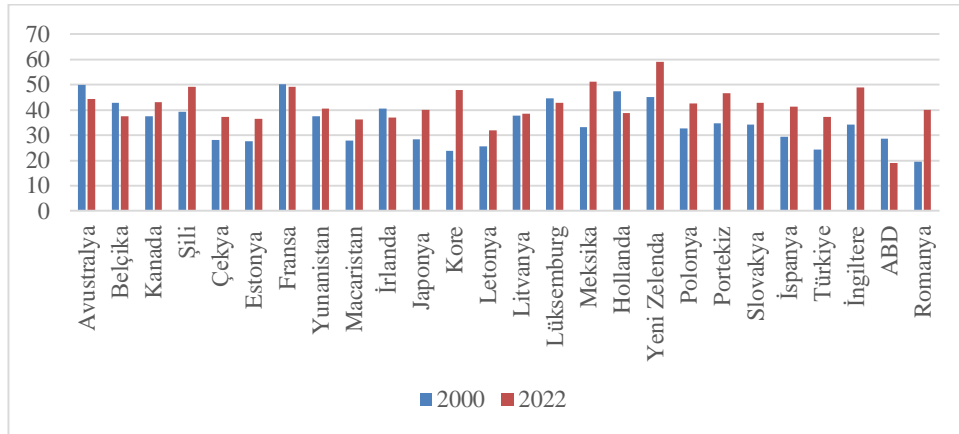
Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de asgari ücretin diğer ücret düzeyleriyle ve enflasyonla ilişkisi uluslararası karşılaştırmalarla incelenecek; asgari ücrete yönelik artışlar yine uluslararası karşılaştırmalar doğrultusunda analiz edilecektir.

5.1. Ücretlere Etkisi

Türkiye'de asgari ücretin tüm işgücü piyasası için önemli bir gösterge ve politika aracı olduğu söylenebilir. Türkiye'de tam zamanlı ücretlilerin önemli bir kısmına kayıt dışılık sorunu nedeniyle asgari ücretten daha az ücret ödendiği düşünülmektedir. Öte yandan Türkiye, tüm OECD ülkeleri arasında en yüksek Kaitz Endeksi'ne¹ sahiptir. Diğer bir ifadeyle ücretler bir dereceye kadar asgari ücret etrafında kümelenmektedir. Ücret dağılımındaki iyileşmeler özellikle en düşük ücret düzeyinde çok daha belirgin iken; yüksek ücret düzeyindeki dağılıma ilişkin önemli bir değişiklik söz konusu değildir. Bu bağlamda Türkiye'de, asgari ücretin gelir eşitsizliklerini iyileştirmede herhangi bir etkisinin olmadığı ancak ücret eşitsizliklerini azaltmada etkili bir araç olduğu söylenebilir (Pelek, 2015).

Asgari ücretin ortalama ücrete ve medyan ücrete oranı da bir sosyal politika aracı olarak asgari ücretin toplumsal beklentileri ne ölçüde karşılayabildiğinin önemli göstergeleridir. Şekil 1'de belirli ülkeler için asgari ücretin ortalama ücrete oranları görülebilir.

Şekil 1: 2000–2022 Arası Dönemde Farklı Ülkelerde Asgari Ücretin Ortalama Ücrete Oranı

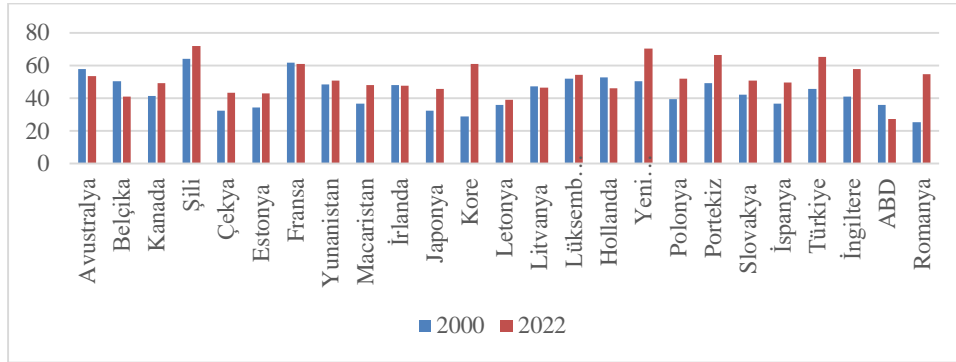
2000 yılında asgari ücretin ortalama ücrete oranına bakıldığında, 26 ülke içinde Türkiye'nin %24,3 oranıyla Kore ve Romanya ile birlikte son sıralarda yer aldığı görülmektedir. Avustralya, Belçika, Kanada, Fransa, Lüksemburg, Hollanda ve Yeni Zelanda gibi gelişmiş ülkelerde asgari ücretin ortalama ücrete oranı %50'lilere yakınken, Şekil 1'de yer alan diğer ülkelerde oranın %30'un üzerinde olduğu

¹ **Kaitz İndeksi:** 1970 yılında Hyman Kaitz tarafından hesaplanmış bir değerdir ve yasal asgari ücretin ortalama ücrete oranını ifade etmektedir. Bu hesaplama yöntemine göre ortalama gelirdeki artış Kaitz endeksinde bir düşüğe yol açacağından endeks değeri 0'a yaklaştıkça olumlu, 1'e yaklaştıkça ise olumsuz bir gelişim söz konusu olacaktır. ILO'nun da vurguladığı gibi Kaitz endeksinin, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde asgari ücret seviyesinin belirlenmesinde veya güncellenmesinde giderek daha fazla öne çıkan bir gösterge haline geldiği söylenebilir (Chen & Toulings, 2021; Güler, 2023).

görülmektedir. 2022 yılındaki sıralamaya bakıldığında, Türkiye'de asgari ücretin ortalama ücrete oranında bir iyileşme sağlandığı anlaşılmaktadır. 2022 yılında Türkiye'de asgari ücretin ortalama ücrete oranının %37,2'ye yükseldiği görülmektedir. Ancak bu artış söz konusu Şekil 1'deki sıralamada Türkiye'nin yerini değiştirmemiş; Türkiye, Çekya, Estonya ve Macaristan'la birlikte 26 ülkenin olduğu listede yine son sıralarda yer almıştır. Burada üzerinde önemle durulması gereken husus, asgari ücretle ortalama ücret arasındaki yakınlaşmada; asgari ücretin ortalama ücrete doğru yukarı yönlü mü, yoksa ortalama ücretin asgari ücret düzeyine doğru aşağı yönlü mü yakınlaştığı sorusudur. Türkiye'de son dönemlerde ortalama ücretlerin bir düşüş eğilimiyle asgari ücrete doğru yaklaştığı görülmektedir. AB ülkelerinde, işgörenlerin yaklaşık %10'u asgari ücret düzeyinde çalışırken; bu oran, Türkiye'de %50'lilere yaklaşmıştır. Böyle bir sonuç; sınırlı bir kesimi kapsaması gereken ve özel bir ücret düzeyini ifade eden asgari ücretin Türkiye'de toplam ücretli işgörenlerin neredeyse yarısı için geçerli olan bir ücret düzeyi haline geldiğini göstermektedir. Gelişmiş ülkeler açısından 2022 yılına bakıldığında, bu ekonomilerin önemli bir kısmında asgari ücretin ortalama ücrete oranının %50 veya üzerinde olduğu görülmektedir. Diğer ülkelerde ise bu oran %40 düzeyindedir.

TÜİK tarafından yapılan araştırmalarda da, Türkiye'de asgari ücretin giderek ortalama ücret haline geldiği görülmektedir. Örneğin TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'nda (2006-2022) aylık ortalama ücret ve maaş geliri ile asgari ücret arasındaki makasın giderek kapandığı ifade edilmiştir. Araştırmaya göre 2005 yılında aylık hanehalkı ferdi ücret ve maaş gelirinin asgari ücretin 2,2 katı iken, 2022 yılında ortalama ücret ve maaş geliri asgari ücretin 1,8 katına gerilemiştir. Ayrıca TÜİK İşgücü Maliyeti İstatistikleri de asgari ücret ile ortalama ücret makasının iyice kapandığını ortaya koymaktadır. Türkiye'de 2012 yılında brüt asgari ücret, brüt ortalama ücretin %44'ü iken, 2016'da bu oran %53'e, 2022'de ise %64'e yükselmiştir. 2012 ve 2022 arası on yıllık dönemde asgari ücretin ortalama ücrete oranı 20 puan artmış; başka bir deyişle 2012'de ortalama ücret, asgari ücretin 2,3 katı iken 2022'de 1,6 katına gerilemiştir. Verilere göre, ücretlerin asgari ücrete yaklaşması büyük şirketlerde de gözlenmektedir. Nitekim Türkiye'de 500 büyük şirkette 2007 yılında brüt asgari ücretin yaklaşık 4 katı düzeyinde olan kişi başına ücret ve maaş geliri, 2007'den sonra sürekli gerilemiştir. 2020 yılında asgari ücretin 2,6 katına kadar gerileyen brüt ücret ve maaş ödemeleri, 2022 yılında asgari ücretin yaklaşık 3 katına yükselmiştir (DİSKAR, 2024). Asgari ücretlilerin durumunu gösteren bir başka yararlı gösterge de asgari ücretin medyan ücrete oranıdır. Şekil 2'de belirli ülkeler için asgari ücretin medyan ücrete oranları görülebilir.

Şekil 2: 2000 – 2022 Arası Dönemde Farklı Ülkelerde Asgari Ücretin Medyan Ücrete Oranı

Ortalama ücretler uç değerlerden etkilendiği için özellikle yüksek ücret eşitsizliği olan ülkelerde, medyan ücretler daha iyi bir referans noktası sağlamaktadır. Gelişmiş ekonomilerde asgari ücret genellikle medyan ücretin %35 ila %60'ı arasında değişmektedir (ILO, 2021). Şekil 2'de yer alan ülkelere bakıldığında; 2022 yılı itibarıyla Belçika, Kanada, ABD, Kanada, Japonya, Hollanda ve İspanya gibi çoğu gelişmiş ülkede, asgari ücretin medyan ücrete oranının %50'nin altında kaldığı görülmektedir. Nitekim OECD'nin Raporuna göre 2022 yılında 10 AB ülkesinde asgari ücret medyan ücretin %50'sinin altında kalmıştır. Bu ülkeler; İspanya, Macaristan, İrlanda, Hırvatistan, Litvanya, Hollanda, Çekya, Estonya, Belçika ve Letonya'dır (Euronews, 2024a). Bu oran sadece üç üye ülkede; Portekiz (%66,3), Slovenya (%61,7) ve Fransa'da %60'ın üzerinde gerçekleşmiştir.

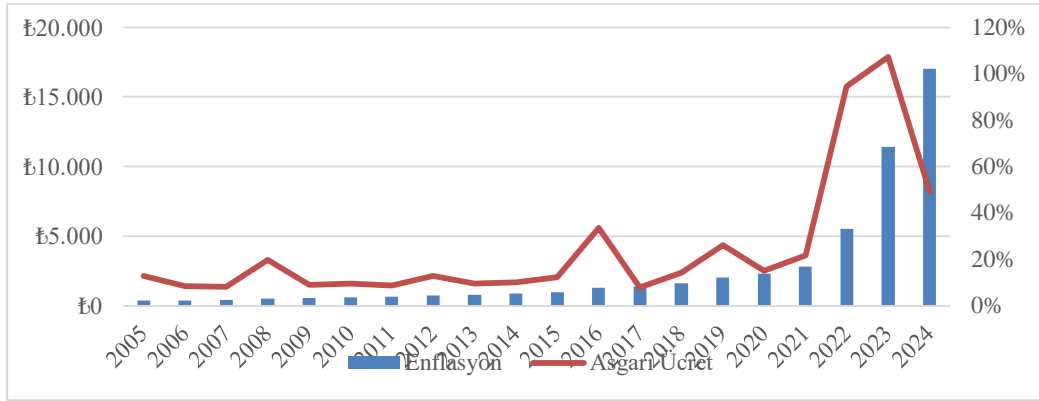
Gelişmekte olan ülkelerde ise, asgari ücretin medyan ücrete oranı gelişmiş ülkelere kıyasla çoğunlukla daha yüksektir. Bunun nedeninin, gelişmekte olan ülkelerde medyan ücretle çalışan işgörenlerin genellikle nispeten daha az kazanması olduğu düşünülebilir. Gelişmekte olan ülkelerde medyan ücretin daha

düşük bir gelir seviyesini ifade etmesi sonucunda medyan ücret ile asgari ücret arasındaki makasın nispeten kapanması oranın yükselmesine neden olabilecektir. Türkiye’de 2022 yılı itibariyle asgari ücretin medyan ücrete oranı %65,2 olarak tespit edilmiştir. Gelişmiş ekonomilerde asgari ücretin medyan ücrete oranı genellikle %35 ila %60’ı arasında değişirken Türkiye’de bu oranın %65 civarında olmasının temel nedenlerinden birinin, yukarıda da belirtildiği üzere Türkiye’de medyan ücret seviyesinde çalışanların gelişmiş ülkelerde çalışanlara göre nispeten daha düşük gelir elde etmesi olduğu söylenebilir.

5.2. Enflasyonla İlişkisi

Türkiye’de asgari ücretin enflasyon karşısındaki durumu, bir başka ifadeyle asgari ücretin satın alma gücü, özellikle işgörenler için oldukça önemsenen bir konudur. Türkiye’de ücret ve enflasyon arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik yapılan çalışmaların çoğunda arada çok kuvvetli bir ilişki ve çift yönlü nedenselliğin olduğu, çoğu dönemde ücret fiyat spirali durumunun söz konusu olduğu bulunmuştur (Akgül & Bükey, 2020). Bu doğrultuda gerek ülkemiz gerek diğer gelişmekte olan ülkeler için asgari ücret artışlarının özellikle yüksek enflasyonist dönemlerle başka destek ve tamamlayıcı programlarla desteklenmesi gerektiği söylenebilir (Vlad, 2023). Bu noktada asgari ücret artışlarına yön verecek mali kuralların bir uzlaşısı ile belirlenmesi ve uygulanması, makroekonomik yapının gereklerine uygun bir ücret artışı kompozisyonunun oluşmasına da katkı sunacaktır. Şekil 3’te 2005–2024 yılları arasında Türkiye’de asgari ücretin düzeyi ve enflasyon arasındaki ilişki görülebilir.

Şekil 3: Türkiye’de Asgari Ücret ve Enflasyon Arasındaki İlişki (2005-2024)

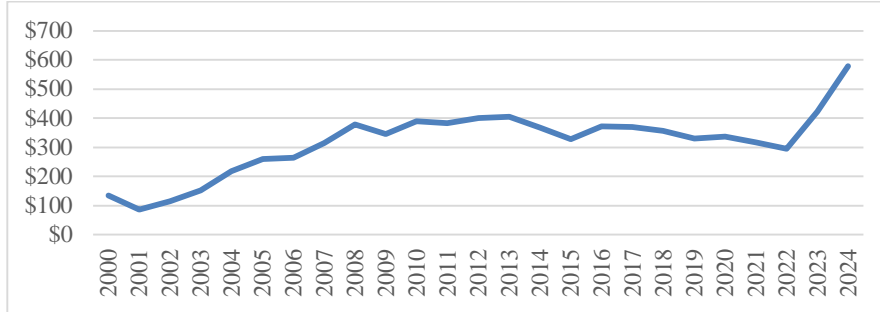

Şekil 3’te TL’den 6 sıfırın atıldığı 2005 sonrası dönemde net asgari ücretin gelişimine bakıldığında; 2005-2015 arası dönemde, 2018 yılı hariç yıllık ortalama artışın %10’lar düzeyinde olduğu; 2008 yılındaki artışın ise %30’a yakın düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. 2015 sonrası döneme bakıldığında ise, 2016 yılında %33; 2019’da %26; 2022’de %94; 2023’te %107 ve 2024 yılında %49 düzeyinde artışlar gerçekleşmiştir. Asgari ücrette yüksek artış oranları, enflasyon oranlarının da yüksek olduğu yıllarda söz konusudur. Bu bağlamda, asgari ücrette yüksek enflasyonun satın alma gücü üzerindeki olumsuz etkisini hafifletmek üzere hemen her dönem enflasyon oranına paralel bir artış gerçekleştirildiği, özellikle Covid-19 küresel salgını sonrası, 2022 ve 2023 yıllarında, asgari ücrete enflasyon oranlarının üzerinde artışlar yapılarak, önceki dönemlere oranla asgari ücret düzeyinde önemli iyileşme sağlandığı söylenebilir. Türk lirasından 8 sıfırın atılmadığı 2005 öncesi dönemde de ortalama yıllık asgari ücret artış oranı kısmen de olsa dönemin enflasyon rakamlarının üzerinde seyretmiştir. 2000 öncesi dönemde ise, özellikle 1990’lı yılların başında, işgören sendikalarının da yoğun baskısıyla başta asgari ücret olmak üzere tüm ücret düzeylerinde önemli ölçüde reel artışların söz konusu olduğu söylenebilir.

Türkiye’de 2002-2022 dönemi asgari ücretin ne düzeyde araçsallaştırıldığını inceleyen bir çalışmadan elde edilen bulgulara göre, Türkiye’de reel asgari ücret endeksi söz konusu dönemde genel olarak olumlu bir gelişme kaydetmiştir. İlgili dönemde yerel ve genel seçim dönemlerine denk gelen yıllarda, asgari ücretteki reel artış oranları genel ortalamanın üzerinde olmuştur. Ayrıca reel asgari ücret artış hızı ortalama ücretlerdeki artışın çok üzerinde gerçekleşmiştir. Buna karşılık, asgari ücretteki artış oranının enflasyonun neredeyse üçte bir oranında gerisinde olması, Türkiye’de asgari ücretin reel olarak artış gösterse de işçi sınıfını enflasyonist baskılardan koruyamadığını ortaya koymaktadır (Güler, 2023).

Asgari ücretin Dolar bazında gelişimi de asgari ücret ve enflasyon arasındaki ilişki hakkında bilgi veren önemli bir veridir. Türkiye’de Dolar bazında artırıldığı ifade edilen asgari ücretin satın alım gücündeki yükseliş, ihtiyacı karşılayacak diğer ürünlerdeki fiyatlarının da Dolar bazında yükselmesiyle birlikte refah artışı sağlama konusunda yetersiz hale gelebilmektedir. Asgari ücret düzeyinin Türkiye’de Dolar bazında gelişimi Şekil 4’de görülebilir.

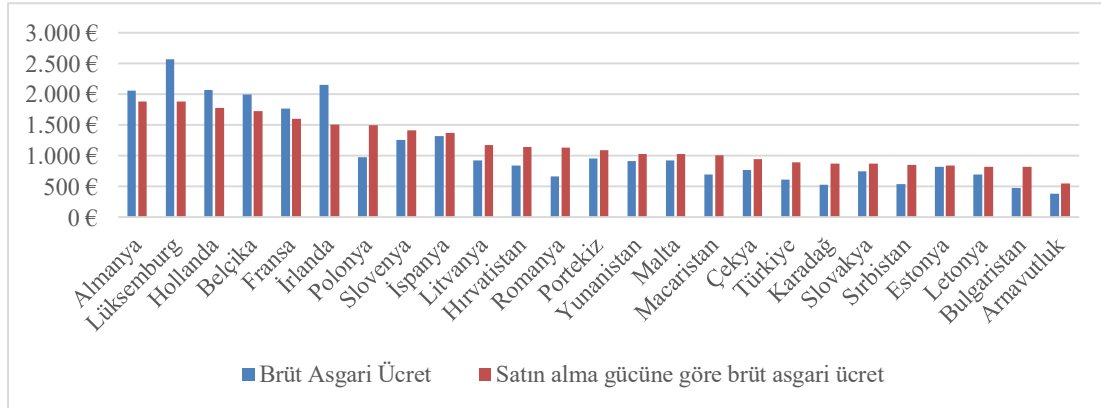
Şekil 4: Türkiye’de Asgari Ücret Düzeyinin ABD Doları Bazında Gelişimi

Şekil 4’te asgari ücretin Dolar bazında gelişimine bakıldığında, 2000’li yılların başında 100 Dolar düzeyinde olan asgari ücretin, yıllar içinde sürekli bir artış trendiyle 2013 yılında 406 Dolara kadar yükseldiği görülmektedir. Sonrası dönemde, Dolar bazında bir düşüş sergileyen asgari ücret, 2022 yılında 294 Dolara kadar gerilemiş; 2023 yılında % 40’in üzerinde bir artışla 422 Dolara ve 2024 yılında %35’in üzerinde bir artışla 578 Dolara yükselmiştir.

Öte yandan asgari ücret ve enflasyon arasındaki ilişkinin incelenmesinde, satın alma gücü paritesinin dikkate alınması daha anlamlı bir kıyas sunacaktır. Şekil 5’te Türkiye ve çeşitli ülkeler arasında brüt asgari ücret ve satın alma gücü paritesine göre Euro bazında brüt asgari ücret miktarları görülebilir.

Şekil 5: Çeşitli Ülkelerde Brüt Asgari Ücret ve Satın Alma Gücü Paritesine Göre Brüt Asgari Ücret (2024, Euro)

Şekil incelendiğinde, Ocak 2024’te Türkiye’de brüt asgari ücretin 600 Euro civarında olduğu görülmektedir. Avrupa’da aylık brüt asgari ücretin en yüksek olduğu ülkeler sırasıyla Lüksemburg (2.571 Euro), İrlanda (2.146 Euro), Hollanda (2.070 Euro) ve 2.054 Euro ile Almanya’dır. Brüt asgari ücretin en düşük olduğu ülke ise, 385 Euro ile Arnavutluk’tur. Arnavutluk’tan sonra asgari ücretin en düşük olduğu ülkeler sırasıyla; Bulgaristan (477 Euro), Karadağ (533 Euro) ve 544 Euro ile Sırbistan’dır. Türkiye ise bu ülkelerin ardından beşinci sırada gelmektedir. Türkiye’nin Euro bazında asgari ücrette AB ülkelerinden Bulgaristan’a göre daha iyi durumda olması dikkat çekicidir. Karşılaştırmanın satın alma gücü paritesine göre yapılması daha anlamlı bir kıyas sunacaktır. Bu karşılaştırmada, ülkeler arasındaki farkın azaldığı net bir şekilde görülmektedir. Avrupa’da 2024 yılında asgari ücretin satın alma gücünün en yüksek olduğu ülke Almanya (1.883 Euro) olurken, bu ülkeyi sırasıyla; Lüksemburg (1.877 Euro), Hollanda (1.778 Euro), Belçika (1.729 Euro), Fransa (1.599 Euro) ve İrlanda (1.508 Euro) takip etmektedir. Türkiye’nin satın alma gücü paritesine göre asgari ücret düzeyi ise 893 Euro’dur. Bu miktar ile Türkiye 27 ülke içinde 19. sırada yer almaktadır. Asgari ücretin satın alma gücünün en düşük olduğu ülke ise 548 Euro ile Arnavutluk’tur. Türkiye bu alanda, Slovakya (869 Euro), Estonya (840 Euro), Letonya (823 Euro) ve

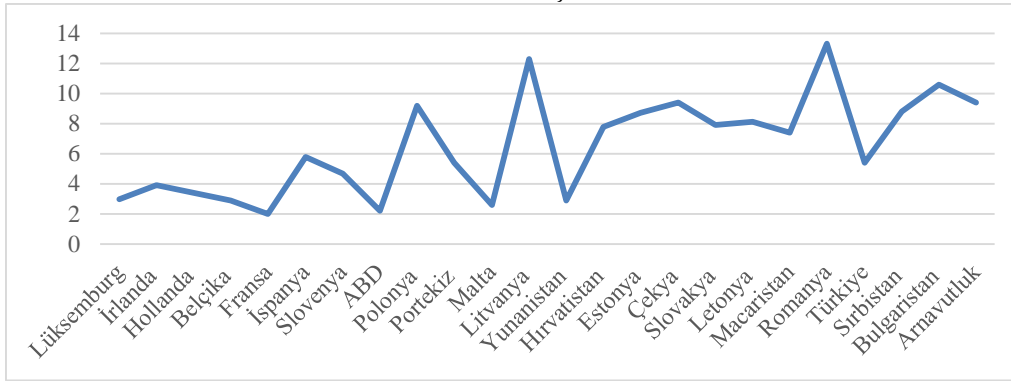
Bulgaristan (816 Euro) gibi ülkeleri geride bırakmıştır. Avrupa İstatistik Ofisi'nin verilerine göre, 1999 yılından sonraki dönemde Euro bazında nominal (enflasyonu dikkate almayan) asgari ücret, 2024 yılında Türkiye'de en yüksek seviyeye erişmiştir. Özellikle son iki yıldaki keskin artışların dikkat çektiği tabloda, Türkiye'de 2022'nin ilk yarısında brüt asgari ücret 328 Euro iken, 2024 başında bu miktar, %87'lik artışla 613 Euro'ya çıkmıştır (Euronews, 2024b).

Şekil 5'te dikkat çekici bir başka husus; Almanya, Lüksemburg ve Hollanda gibi gelişmiş ülkelerde satın alma gücü paritesine göre asgari ücret düzeyinin brüt asgari ücret düzeyinin gerisinde kaldığı; Türkiye'nin de dahil olduğu çoğu gelişmekte olan ülkelerde ise satın alma gücü paritesine göre asgari ücretin brüt asgari ücretin üzerinde olduğudur. Brüt asgari ücretten satın alma gücü paritesine göre asgari ücrete geçildiğinde, en esaslı artışlardan birinin Türkiye'de gerçekleştiği görülmektedir (Lübker & Schulten, 2022). Şekilde yer alan ülkelerin brüt asgari ücret ortalaması yaklaşık 1.106 Euro düzeyindedir. Türkiye 613 Euro ile bu ortalamanın çok altında son sıralarda yer almaktadır. Satın alma gücü paritesine göre ise ülkelerin asgari ücret ortalaması, yaklaşık 1.188 Euro'dur. Türkiye'nin 893 Euro ile bu ortalamanın altında bir değere sahip olmasına karşın, brüt asgari ücret düzeyine göre daha iyi bir noktada olduğu görülmektedir.

5.3. Asgari Ücret Artışları

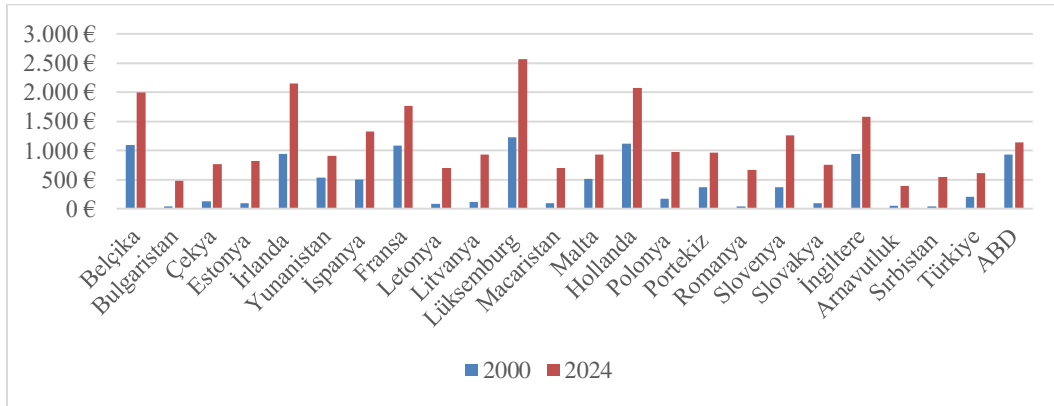
Türkiye'de asgari ücret artışlarının değerlendirilmesinde, karşılaştırmalı analizlerin yapılması daha uygun olacaktır. Şekil 6'da 2014-2024 arası dönemde farklı ülkelerde Euro bazında asgari ücretin yıllık ortalama artış oranları görülebilir.

Şekil 6: 2014 - 2024 Arası Dönemde Çeşitli Ülkelerde Euro Bazında Asgari Ücretin Yıllık Ortalama Artış Oranı

Şekil 6'da asgari ücretin ABD, AB ülkeleri ve Türkiye'de 2014-2024 dönemi Euro bazında ortalama yıllık artış oranlarına bakıldığında, gelişmiş AB ülkelerinde genellikle yıllık ortalama artışın %5'in altında olduğu; Litvanya, Bulgaristan, Polonya, Romanya ve Çekya gibi ülkelerde ise yıllık ortalama artışın %10 ile %13 arasında değiştiği görülmektedir. Buna göre asgari ücretin gelir düzeyi farklılıklarını gideren bir sosyal politika aracı olma işlevinin gelişmekte olan AB ülkelerinde daha çok ön plana çıktığı söylenebilir. İlgili dönemde yıllık ortalama artış oranı, Türkiye'de %5,4 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu oran, gelişmekte olan AB ülkelerinin yıllık ortalama artış oranının gerisinde kalmakla beraber, gelişmiş AB ülkelerinin yıllık ortalama artış oranının bir miktar üzerine çıkmıştır. Gelir dağılımı sorunlarının gelişmiş ülkelere göre çok daha büyük olması nedeniyle, gelişmekte olan ülkelerde ve dolayısıyla Türkiye'de, bir sosyal politika aracı olarak asgari ücrete yönelik toplumsal beklentilerin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Şekil 6'da görüldüğü üzere, gelişmekte olan diğer ülkeler ile Türkiye'de yıllık ortalama artış oranları arasında çıkan farklılıklar doğrultusunda, ülkemizde bir sosyal politika aracı olarak asgari ücrete yönelik toplumsal beklentinin büyük ölçüde karşılanamadığı söylenebilir.

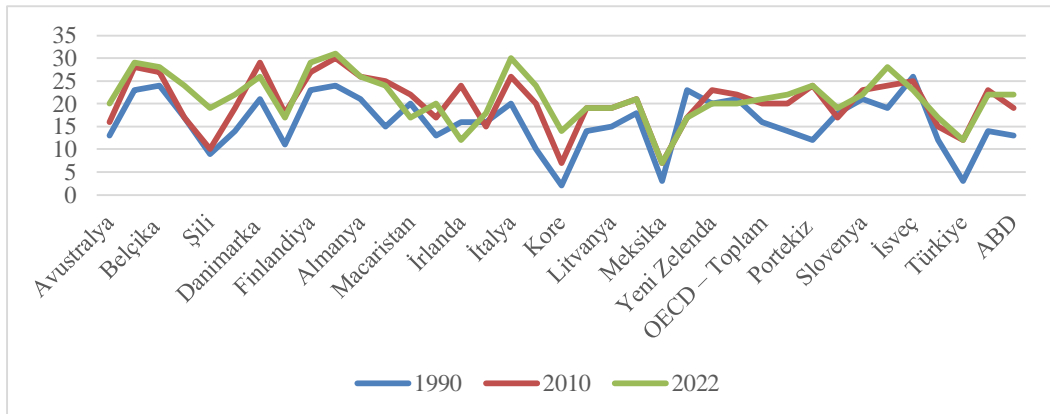
Şekil 7: 2000–2024 Arası Dönemde Farklı Ülkelerde Satın Alma Gücü Paritesine Göre Euro Bazında Asgari Ücretin Miktarları

Şekil 7’de ise, 2000–2024 arası dönemde farklı ülkelerde Euro bazında asgari ücretin miktarları görülebilir. Şekil 7’de satın alma gücü paritesine göre 2000-2024 arası dönemde asgari ücretin Euro bazında miktar bakımından gelişimi görülmektedir. Şekil incelendiğinde AB’ye sonradan katılan gelişmekte olan ülkelerde asgari ücretteki artışın, gelişmiş AB ülkelerine kıyasla çok daha belirgin düzeyde olduğu görülmektedir. Örneğın Bulgaristan’da 2000 yılında 38 Euro olan asgari ücret, 2024 yılında 477 Euro’ya çıkmıştır. Aynı şekilde 2000 yılında Estonya’da 89 Euro olan asgari ücret 2024 yılında 820 Euro’ya; Letonya’da 87 Euro’dan 700 Euro’ya; Litvanya’da 112 Euro’dan 924 Euro’ya; Macaristan’da 98 Euro’dan 696 Euro’ya yükselmiştir. Söz konusu bu ülkelerde ilgili dönemde yaklaşık 10 kata yakın bir artışın gerçekleştiği görülmektedir. Referans dönemde; Fransa, Hollanda, İngiltere, Lüksemburg, Belçika ve İrlanda gibi gelişmiş ülkelerde ise, asgari ücret miktarında yaklaşık 2 kat düzeyinde bir artış gerçekleşmiştir. ABD’de ise söz konusu artış yaklaşık %30 düzeyinde olmuştur. Burada da özetle belirtilecek husus, asgari ücretin sosyal politika aracı olma işlevinin gelir dağılımı sorunlarının çok daha belirgin olduğu ve asgari ücret düzeyi ile ortalama ücret düzeylerinin birbirine yaklaştığı gelişmekte olan ülkelerde çok daha önemsendiğidir. Türkiye’de satın alma gücü paritesine göre asgari ücretin gelişimine bakıldığında, 2000 yılında 201 Euro düzeyinde olan asgari ücretin 2024 yılında 612 Euro’ya yükseldiği görülmektedir. Söz konusu dönemde satın alma gücü paritesine göre ve Euro bazında Türkiye’de asgari ücret düzeyinde yaklaşık 3 katlık bir artış gerçekleşmiştir.

Bir ülkede asgari ücrete yönelik artışlar aynı zamanda o ülkede sosyal harcamalara ayrılan payla da yakından ilişkilidir. Öyle ki refah devleti anlayışı çerçevesinde sosyal harcamaların ön plana alındığı ülkelerde asgari ücret düzeyinin düşüklüğü, devletin izlediği çeşitli politika ve uygulamalarla telafi edilebilir hale gelebilmektedir. Sosyal harcamaların geri planda olduğu ülkelerde ise, asgari ücret konusu ve asgari ücretin düzeyi, özellikle düşük gelir grubunda yer alan işgörenler ve aileleri için çok daha hayati bir konu haline gelmektedir. Dolayısıyla ülkelerin sosyal harcamalara ayırdıkları paylar da asgari ücret bağlamında bakılması gereken önemli bir gösterge olarak düşünülebilir. Şekil 8’de 1990–2022 arası dönem için çeşitli ülkelerin sosyal harcamalarının GSYİH’ya oranı görülebilir.

Şekil 8: 1990 – 2022 Arası Dönemde Çeşitli Ülkelerde Sosyal Harcamaların GSYİH’ya Oranı

Şekil incelendiğinde, Türkiye'de sosyal harcamaların GSYİH'ya oranının 1990'lı yıllarda %3 iken, 2022 yılında %12'ye yükseldiği görülmektedir. Gerçekleşen bu artışın önemli olmakla birlikte gelişmiş ülkelerde yapılan sosyal harcamaların düzeyi ve çeşitlenen sosyal talep ve beklentiler dikkate alındığında, yeterli olmadığı söylenebilir. OECD ülkelerinde sosyal harcamaların ortalamasına bakıldığında, bu oranın 1990 yılında %16 iken, 2022 yılında %21'e çıktığı görülmektedir. 1990 yılında OECD ülkelerinde sosyal harcamaların ortalaması ile Türkiye'deki sosyal harcamalar arasındaki fark yaklaşık 5 kat iken, 2022 yılında bu fark yaklaşık 2 kata kadar gerilemiştir. Ancak Türkiye'de 1990'lardan 2020'li yıllara giden süreçte artan nüfusun, hızlı sanayileşmenin ve büyümenin getirdiği sosyal sorunların, sosyal harcamalar konusunda bu dönemde meydana gelen artışın çok daha üzerinde bir artış ihtiyacını ortaya çıkardığı söylenebilir. İhtiyaç çok daha fazla olmasına karşın, sosyal harcamalarda gerçekleşen bu sınırlı artış, asgari ücretin olması gereken düzeyini çok daha önemli hale getirmiştir. Ayrıca asgari ücretin bir ülkede sosyal korumayı sağlamayı amaçlayan en temel politika araçlarından biri olduğu söylenebilir. Bütçe büyüklükleri üzerindeki baskıların ve yapısal mali ekonomik sorunların sosyal harcamalara yönelik artışı baskıladığı ölçüde asgari ücret konusu ve asgari ücretin düzeyi çok daha önemli hale gelmektedir.

Tüm veriler doğrultusunda ortaya çıkan bulguları genel olarak değerlendirmek gerekirse, Türkiye'de asgari ücretin yıllar içinde bir gelişme gösterdiği ancak bu gelişmenin enflasyonu takip eden bir trend sergilediği söylenebilir. Bu bağlamda, asgari ücretin düşük gelirli reel olarak satın alma gücünün artışında ve refah düzeyinin yükselmesinde önemli bir etkisinin olmadığı söylenebilir. Asgari ücret Türkiye'de bir sosyal politika aracı olarak sadece mevcut durumun korunmasına yardımcı olmuş, bir başka ifadeyle enflasyon karşısında satın alma gücünün muhafaza edilmesine katkı sunmuştur. Bunun yanında gelişmiş ülkelerde asgari ücretli işgörenlerin toplam içindeki payı %10'lar düzeyinde iken, bu oran bugün Türkiye'de %45'lere yaklaşmış durumdadır (Dünya Gazetesi, 2023; Euronews, 2021). Düşük gelirli kesimlerin minimum ihtiyaçlarını karşılamak üzere istisnai bir ücret düzeyi olarak tasarlanan asgari ücretin, ortalama ücret düzeyine yaklaşması ve çok daha geniş bir kütleyi kapsıyor olması, sosyal adalet bakımından eleştiriye açık bir husus olarak değerlendirilebilir. 2003 yılında Türkiye'de ücretli işgörenlerin %9'u asgari ücretli iken, bu oran 2017 yılında %22'ye yükselmiştir. AB üyesi ülkelerde asgari ücretli işgören oranı ortalama %7 düzeyindedir. Diğer yandan 2003 yılında işgörenlerin toplamda %25,5'i asgari ücret düzeyi ya da bunun altında bir ücret elde ederken 2017 yılında bu oran %34'e yükselmiştir (Aslan, 2019). Bazı analizlere göre de, Türkiye'de istihdam edilenlerin yaklaşık %30'u ile %50'si arası asgari ücretle çalışmaktadır. AB ülkelerinde bu oranın %10'un altında olduğu görülmektedir. Bu farklılık asgari ücretin ortalama ücretin yerini almaya başladığını ve ücretli işgörenlerin önemli bir kısmının asgari ücret düzeyinde bir gelir elde ettiğini göstermektedir.

Bunun yanında Türkiye'de birçok olguda olduğu gibi, asgari ücret konusu da popülist tartışmalardan payını almaktadır. Nitekim asgari ücret hemen her dönem seçim kampanyalarının ana başlıklarından biri olmaktadır. Seçim dönemlerinin asgari ücret seviyesinin belirlenmesine etkisini analiz eden bir çalışmada, 1976-2019 yılları arasındaki dönemde seçimlerin asgari ücret artış oranlarını etkilediği tespit edilmiştir (Kahveci & Pelek, 2021). Bu, bir bakıma asgari ücretin seçim sonuçlarına etki edebilecek kadar büyük bir kitleyi etkileyebilme potansiyeline ve gücüne sahip; bu yönüyle de aynı zamanda toplumun çok önemli bir kesimi için siyasi tercihlerde referans bir gösterge olduğunu ortaya koymaktadır.

6. SONUÇ

İşveren ve işgörenler için temel göstergelerden biri olan asgari ücret, mikro ve makroekonomik yapı üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkileri ile hemen her dönem üzerinde yoğun tartışmalar yapıldığı çalışma alanlarından biri olmuştur. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde görülen yüksek enflasyon, işsizlik ve gelir dağılımı sorunları asgari ücret konusunu çok daha önemli hale getirmektedir. Asgari ücret üzerinden yapılan tartışmalar, genelde asgari ücret artışlarının işsizliğe yol açtığı, enflasyonla mücadeleyi zorlaştırdığı ve kayıtdışı istihdam üzerinde baskıya neden olduğu yönündedir. Ancak ampirik çalışmalardan elde edilen bulgular, bazı ülkeler için tam tersi sonuçlar da ortaya koymaktadır.

Ortalama ücret düzeyinin düşük, işsizliğin önemli bir sorun ve işgücünün önemli bir bölümünün asgari ücret düzeyinde ücretlerle çalışmak zorunda olduğu gelişmekte olan ülkelerde, asgari ücret artışları hem asgari ücretliler için hem de diğer ücret düzeyindeki işgörenler için yakından takip

edilmektedir. Zira asgari ücret düzeyinin ortalama ücret düzeylerine yaklaşmış olduğu söz konusu ülkelerde, asgari ücret ortalama ücretin yerini almış bulunmaktadır.

Türkiye uygulamasına bakıldığında, benzer değerlendirmeleri yapmak mümkündür. Türkiye’de genelde asgari ücret artışının enflasyon artışını takip eden bir seyir izlediği; refah artışı ya da gelir dağılımının iyileştirilmesine katkı gibi sosyal amaçların yeterince karşılanamadığı görülmektedir. Bu noktada yapılacak iyileştirmeler sadece asgari ücretle işgörenler için değil tüm ücretliler için büyük önem arz etmektedir. Çünkü gelişmiş ülkelerde, asgari ücretli işgörenlerin toplam istihdam payı %10 düzeyinde iken, bu oran Türkiye’de %45’lere yükselmiş durumdadır. İşsizlik sorununun derinliği asgari ücretle istihdamı önemli bir alternatif haline getirmiştir. Nitekim 2003 yılında Türkiye’de ücretli işgörenlerin %9’u asgari ücretliyken, bu oran sadece 14 yıl içinde iki katı aşan bir artışla 2017 yılında %22’ye yükselmiştir. AB üyesi ülkelerde asgari ücretli işgören oranı ortalama %7 düzeyindedir. Gelişmiş ülkelerde asgari ücretli sayısı ve asgari ücret düzeyi asgari ücretin tanımına uygun olarak istisnai durumlar için niteliksel ve niceliksel olarak minimum bir düzeyi ifade ederken, Türkiye için asgari ücret ortalama ücrete dönüşmüş, asgari ücret ve altında çalışmak zorunda kalanların büyüklüğü ise yukarıda da ifade edildiği üzere toplam işgörenlerin %45’ine yaklaşmış durumdadır.

Asgari ücret konusu hemen her dönem ulusal iktisat politikalarının, IMF ve uluslararası kuruluşlarla yapılan ekonomik istikrar programlarının ve siyasi görüşmelerin içerisinde yer almaktadır. Bu noktada iktisadi, mali ve sosyal rasyonaliteye sahip hem toplumsal talep ve beklentileri karşılayacak, hem de kamu maliyesinin ve iş dünyasının talep ve beklentileri karşılayacak bir asgari ücret düzeyinin belirlenmesi son derece önemli olmaktadır. Ancak tüm bu beklentileri karşılayacak alternatiflerin üretilebilmesinde; bütçe büyüklüklerinin, temel makroekonomik sorunların, demografik göstergelerin ve hiç kuşkusuz politik tercihlerin etkisi yadsınamaz. Sonuç olarak bulgular, birtakım ekonomik ve mali zorluklarla karşılaşıldığında, ekonomik istikrar programları uygulanması gerektiğinde asgari ücret düzeyinin ilk hareket alanlarından biri olduğunu göstermektedir.

Etik Beyan: Bu alışmada “Etik Kurul” izini alınmasını gerektiren bir yöntem kullanılmamıştır.

Yazar Katkı Beyanı: 1. Yazarın katkı oranı %35, 2. Yazarın katkı oranı %35, 3. Yazarın katkı oranı ise %30’ dur.

ıkar Beyanı: Yazarlar arasında ıkar atışması yoktur.

Ethics Statement: In this study, no method requiring the permission of the “Ethics Committee” was used.

Author Contributions Statement: The contribution rate of the 1st author is 35%, the contribution rate of the 2nd author is 35%, and the contribution rate of the 3rd author is 30%.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest among the authors.

KAYNAKA

- Abbate, N. F. & Jimnez, B. (2022). Do minimum wage hikes lead to employment destruction? Evidence from a regression discontinuity design in Argentina. *Asociación Argentina de Economía Política: Working Papers* 4533, 1-32. <https://aaep.org.ar/works/works2022/4533.pdf>
- Abdioğlu, Z. (2013). Ücret – Fiyat Spirali: Türk imalat sanayi örneği, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Sayı:19, 45-58. <https://doi.org/10.11611/JMER32>
- Abowd, J., M., Kramarz, F. & Margolis, D., N., (2009), Minimum wages and employment in France and the United States, IZA Conference, 3-42, http://www.iza.org/conference_files/EMW2009/abowd_j267.pdf
- Addison, J., T., Blackburn, M., L. & Cotti, C., D., (2013), Minimum wage increases in a recessionary environment. *Labour Economics, Volume 23*, 30-39. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2013.02.004>
- Addison, J., T., Blackburn, Mc., L. & Cotti, Ch., D., (2009), Do minimum wages raise employment? Evidence from the U.S. retail-trade sector?, *Labour Economics 16 (4)*, 397–408. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2008.12.007>

- Akgeyik, T. (2007). Asgari ücrette esnek modelleme: Bölgesel asgari ücret yaklaşımı. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Akgül, O. & Bükey, A. M. (2020). Türkiye’de enflasyon ile asgari ücretler arasındaki ilişki ve ücret-fiyat sarmalı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 78, 257-282. <https://doi.org/10.26650/jspc.2020.78.0026>
- Akgül, O. (2016). Türkiye’de asgari ücretin mahzurlu alanları ve öneriler. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 5(12), 96-127.
- Anadolu Ajansı (2022). *Asgari ücrete vergi istisnasının detayları belirlendi*, <https://www.aa.com.tr/>
- Antonie, M.D., Cristescu, A., & Cataniciu, N. (2010). A panel data analysis of the connection between employee remuneration, productivity and minimum wage in Romania, içinde Recent Advances in Mathematics and Computers in Business, Economics, Biology & Chemistry, Editörler: Viorel Munteanu vd., (134-139), G. Enescu University, Romania: WSEAS Press.
- Aslan, G. (2019). Türkiye’de asgari ücretli çalışan sayısı ve ücret seviyelerinin değişimi (2003-2017 Hanehalkı işgücü anketleri veri analizi). *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(1), 141-159. <https://doi.org/10.32331/sgd.582665>.
- Atkinson, A.B., Leventi, C., Nolan, B., Sutherland, H. & Tasseva, I. (2017), Reducing poverty and inequality through tax-benefit reform and the minimum wage: the UK as a casestudy, Euromod Working Paper EM 13 / 17, Colchester: University of Essex.
- Bakış, O., Gürsel, S. & Kökkızıl, M. (2016). Asgari ücret artışı kayıt dışı istihdamı olumsuz etkiliyor, *Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi (BETAM) Araştırma Notu* 16/196, 1-7. <https://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2016/06/ArastirmaNotu1961.pdf>
- Bauducco, S. & Janiak, A. (2018). The macroeconomic consequences of raising the minimum wage: Capital accumulation, employment and the wage distribution, *European Economic Review*, Vol.101, 57-76. <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2017.09.012>.
- Belman, D. & Wolfson, P. J. (2014). *What does the minimum wage do?* W.E. Upjohn Institute for Employment Research, USA: Michigan. <https://doi.org/10.17848/9780880994583>
- Belser, P. & Sobeck, K. (2012). At what level should countries set their minimum wages? İçinde Social justice and growth: The role of the minimum wage. *ILO Publications*, içinde (105-127), 4(1).
- Berger, D. W., Herkenhoff, K. F., & Mongey, S. (2022). Minimum wages, efficiency and welfare (No. w29662). *National Bureau of Economic Research*, 1-83. <http://www.nber.org/papers/w29662>.
- Bingöl, D. (2019). *İnsan kaynakları yönetimi*. İstanbul: Beta yayınları.
- Bosch, G. & Kalina, T. (2010). Germany: What role for minimum wages on low-wage work?, *The minimum wage revisited in the Enlarged EU*, 185-212. <https://doi.org/10.4337/9781781000571.00010>.
- Bruckmeier, K., & Bruttel, O. (2021). Minimum wage as a social policy instrument: Evidence from Germany. *Journal of Social Policy*, 50(2), 247-266. <https://doi.org/10.1017/S0047279420000033>
- Carr, S. C. (2023). *Wage and well-being: Toward sustainable livelihood*. Springer Nature.
- Chamberlain, A. (2007). What does America think about taxes? The 2007 Annual Survey of U. S. Attitudes on Taxes and Wealth. Tax Foundation Special Report 154, Washington, D.C, 1-12.
- Chen, Q., Chen, Z., & Guan, L. (2022). Effects of the minimum wage on small firms in China: Spillover effects from large firms. *Asian Economic Papers*, 21(1), 47-63. https://doi.org/10.1162/asep_a_00844
- Chen, Y. & Teulings, C. (2021). What is the Optimal Minimum Wage?, CEPR Press Discussion Paper No. 17.026, 1-41.

- Clemens, J. (2021). How do firms respond to minimum wage increases? understanding the relevance of non-employment margins. *Journal of Economic Perspectives*, 35(1), 51-72.
- Cristian, S. & Marius, M. (2017). Minimum wage as a public policy instrument – pros and cons. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/bukarest/13270.pdf>
- Cunniah, D. (2012). *Foreword: Social justice and growth–the role of the minimum wage*. International Journal of Labor Research, 4(1), Geneva: International Labour Office.
- elik, A. (2018). Asgari ücret yazıları-2: Ücretlerin tunc kanunu yerine asgari ücret, <https://www.birgun.net/makale/asgari-ucret-yazilari-2-ucretlerin-tunc-kanunu-yerine-asgari-ucret-238826>
- Dickens, R. & Manning, A. (2004). Has the national minimum wage reduced UK wage inequality? *Journal of the Royal Statistical Society Series A*, 2004, 167 (4), 613-626. <https://doi.org/10.1111/j.1467-985X.2004.ae12.x>
- DiNardo, J. E., Fortin, N. & Lemieux, T. (1996). Labor Market Institutions and the Distribution of Wages, 1973-1992: A Semiparametric Approach. *Econometrica*, 64(5), 1001-1044.
- DİSKAR. (2024). Asgari Ücret Araştırması 2025. İstanbul: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi (DİSK-AR),
- Durongkaverroj, W. (2022). Does the minimum wage improve the welfare of workers? Evidence from the 2013 minimum wage reform in Thailand. *Asian-Pacific Economic Literature*, 36(2), 52-70. <https://doi.org/10.1111/apel.12366>
- Dünya Gazetesi. (2023). “Işıkhan: Asgari ücretlinin sayısı sürekli abartılıyor”, <https://www.dunya.com/>
- Ehrenberg, R. G. & Smith, R. S. (2003). Modern labor economics theory and public policy, 8th Edition. New York: Pearson Education Inc.
- Esen, A. (1999). Türkiye’de asgari ücret uygulaması. *Amme İdaresi Dergisi*, (32)1, 63-83. https://ammeidaresi.hacibayram.edu.tr/documents/article/1/32/1/3_esen.pdf
- Eser, B. Y. & Terzi, H. (2008). Türkiye’de asgari ücret: sorunlar öneriler. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(1), 129-143. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30173>
- Euronews. (2021). Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verilerine göre Türkiye’de 2020 yılında kayıtlı işçilerin yüzde 42’si asgari ücretle çalışıyor. <https://tr.euronews.com/2021/11/12/turkiye-ve-avrupa-ulkelerinde-asgari-ucretle-cal-san-oran-ne-kadar>
- Euronews. (2024a). Türkiye’de yeni asgari ücret 22.104 TL oldu, peki Avrupa ülkelerinde durum ne? <https://tr.euronews.com/business/2024/12/24/turkiyede-yeni-asgari-ucret-22104-tl-oldu-peki-avrupa-ulkelerinde-durum-ne>
- Euronews. (2024b). Avrupa’da Euro Bazında Asgari Ücret ve Satın Alma Gücü: Türkiye 2024’te Ne Durumda? <https://tr.euronews.com/2024/02/01/avrupada-euro-bazinda-asgari-ucret-ve-satin-alma-gucu-turkiye-2024te-ne-durumda>
- Eurostat. (2025). Monthly minimum wage as a proportion of average monthly earnings (%), https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/earn_mw_avgr2_custom_9529838/default/table?lang=en
- Fernández-Macías, E., & Vacas-Soriano, C. (2016). A coordinated European Union minimum wage policy? *European Journal of Industrial Relations*, 22(2), 97-113.
- Gerritsen, A., & Jacobs, B. (2020). Is a minimum wage an appropriate instrument for redistribution? *Economica*, 87(347), 611–637. <https://doi.org/10.1111/ecca.12323>
- Gindling, T. H. (2024). Does increasing the minimum wage reduce poverty in developing countries? IZA World of Labor 2024: 30, <https://wol.iza.org/articles/does-increasing-the-minimum-wage-reduce-poverty-in-developing-countries>

- Grencikova, A.; Navickas, V., Spankova, J. & Krajco, K. (2022). Comparison of minimum wages in ee countries in the context of the impact on employment, *Transformations in Business & Economics*, 21(3), 212-223. <http://www.transformations.knf.vu.lt/57/article/comp>
- Grünberger, K., Narazani, E., Filauro, S. & Kiss, Á. (2022). Social and fiscal impacts of statutory minimum wages in EU countries: A microsimulation analysis with EUROMOD. *IZA Journal of Labor Policy*, 12(1), 1-39, <https://intapi.sciendo.com/pdf/10.2478/izajolp-2022-0009>
- Güler, M. A. (2023). Türkiye’de asgari ücretin araçsallaştırılması: 2002-2022 dönemi üzerine bir inceleme. *Politik Ekonomik Kuram*, 7(2), 155-171. <https://doi.org/10.30586/pek.1296552>
- Güven, A., Mollavelioğlu, Ş. & Çakar Dalgıç, B. (2011). Asgari ücret istihdamı artırır mı? 1969-2008 Türkiye örneği. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 38(Ağustos), 147-166.
- Harasztosi, P. & Lindner, A. (2018). *Who pays for the minimum wage?*, Workshop, Chicago University, https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10072193/7/Lindner_Who%20Pays%20for%20the%20Minimum%20Wage_AAM.pdf
- Heemskerk, F., Voinea, L. & Cojocaru, A. (2018). Busting the Myth: The Impact of Increasing the Minimum Wage The Experience of Romania, *Policy Research Working Paper*: 8632, 1-46.
- Hijzen, A., Montenegro, M. & Pessoa, A.S. (2023), Minimum wages in a dual labour market: Evidence from the 2019 minimum-wage hike in Spain. *OECD Social, Employment and migration working paper*, No. 298, 1-47.
- Huda, S. & Yuliati, A. (2022). Analysis of the influence of minimum wage and human development index on unemployment rate in Indonesia, *Journal of Research and Community Service*, 3 (13), 2171-2176. <https://doi.org/10.36418/dev.v3i13.271>
- ILO. (2021). *Asgari ücretler hakkında bilgi notu*. <https://www.ilo.org/tr/>
- Joe, Dong-H. & Moon, S. (2020). Minimum wages and wage inequality in the OECD countries. *East Asian Economic Review*, 24, 253-273. https://www.zbw.eu/econis-archiv/bitstream/11159/5730/1/JE0001_2020_v24n3_253.pdf
- Kahveci, M., & Pelek, S. (2021). Asgari ücret ve politika: asgari ücreti seçimler mi belirliyor?. *Amme İdaresi Dergisi*, 54(1).
- Kuddo, A., Robalino, D., & Weber, M. (2015). *Balancing regulations to promote jobs: from employment contracts to unemployment benefits*. World Bank, Washington, DC, <https://www.worldbank.org/>
- Kutal, M. (2007). Türkiye’de asgari ücretle ilgili sorunlar (2007). In *Journal of Social Policy Conferences* 53, 55-64, Istanbul University. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/9279>
- Lee, D. S. (1999). Wage inequality in the United States during the 1980s: Rising dispersion or falling minimum wage?. *The quarterly journal of economics*, 114(3), 977-1023. <https://doi.org/10.1162/003355399556197>
- Lee, J. & Hwang, S. J. 2018. The effects of the minimum wage on wage distribution in korea, *Journal of Korean Economic Analysis*, 24(2), 1-42.
- Lemos, S. (2008). A survey of the effects of the minimum wage on prices, *Journal of Economic Surveys*, 22 (1), 187-212. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6419.2007.00532>.
- Leventi, C., Sutherland, H. & Tasseva, I.V. (2017), Improving poverty reduction in Europe: what works best where? *EUROMOD Working Paper EM 8 / 17*, University of Essex, Colchester, 1-22. <https://www.iser.essex.ac.uk/wp-content/uploads/files/working-papers/euromod/em8-17.pdf>
- Lübker, M. & Schulten, T. (2022). *WSI minimum wage report: towards a new minimum wage policy in Germany and Europe*. WSI Reports 71e, The Institute of Economic and Social Research (WSI), Hans Böckler Foundation. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/251824/1/1797314491.pdf>

- Marx, I., Vanhille, J. & Verbist, G. (2012), Combating in-work poverty in continental Europe: An investigation using the Belgian case. *Journal of Social Policy*, 41(1), 19-41. <https://doi.org/10.1017/S0047279411000341>
- Matsaganis, M., Medgyesi, M. & Karakitsios, A. (2015), *The interaction between minimum wages, income support, and poverty, research note 10 / 2015*, Brussels: European Commission.
- Öçal, M. & Orhan, H. S. K. (2018). Asgari ücret uygulamasının tarihsel gelişimi ve Türkiye-AB ülkeleri ile karşılaştırmalı bir analiz. *Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty*, 5(3), 645-664. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/607555>
- Pantea, S. (2020). The effect of minimum wage hikes on employment: Evidence from regional panel data from Romania. *Economic Systems*, 44(3), 100805, 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.ecosys.2020.100805>
- Pelek, S. (2015). The employment effect of the minimum wage: an empirical analysis from Turkey. *Ekonomi-tek*, 4(1), 49-68. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1729970>
- Rakıcı, C. & Vural, T. (2011). Asgari ücret üzerindeki toplam vergi yükü ve asgari ücret tutarının anlamı. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(2), 57-68. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/56683>
- Sabia, J. (2015). Minimum wages and gross domestic product. *Contemporary Economic Policy*, 33 (4), 587-605. <https://doi.org/10.1111/coep.12099>
- Seong, J.-M. (2014). Wage inequality: Trends and causes. KLI research series, <https://www.kli.re.kr/>
- Seyyar, A. & Öz, C. S. (2007). *İnsan kaynakları terimleri: Ansiklopedik sözlük*. Sakarya: Değişim yayınları.
- Sorkin, I. (2015). Are there long-run effects of the minimum wage?, *Review of Economic Dynamics*, 18(2), 306-333. <https://doi.org/10.1016/j.red.2014.05.003>
- Sturn, S. (2018). Do minimum wages lead to job losses? Evidence from OECD countries on low-skilled and youth employment. *Ilr Review*, 71(3), 647-675. <https://doi.org/10.1177/0019793917741259>
- Tezgel, O. (2018). *Ücret teorileri ve ücret politikaları ders notları*, <https://avy.s.omu.edu.tr/>
- Vlad, M. (2023). A brief analysis on the dynamic effects of the minimum wage on the economy in Romania, "ovidius" university annals, *Economic Sciences Series*, XXIII(1), 1131-1140. <https://stec.univ-ovidius.ro/html/anale/RO/2023-i1/Section%205/33.pdf>
- Yılmaz, B. & Terzi, H. (2010). Türkiye ve Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde asgari ücretin karşılaştırmalı bir analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(2), 121-137. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/30108>
- Yücel, K.G. (2019). Avrupa Birliği ve Türkiye'de asgari ücret uygulamasının karşılaştırmalı değerlendirilmesi, *Politik Ekonomik Kuram*, 3(2), 338-363. <https://doi.org/10.30586/pek.654807>
- Yüncüler, H. B.G. & Yüncüler, Ç. (2016). Minimum wage effects on labor market outcomes in Turkey, TCMB çalışma tebliğleri, No:16/14.